

KÜL TİĞİN ABİDESİ VE KUTADGU BİLİĞ'DEKİ ORTAK FİİLLERİN TAMLAYICI İLİŞKİSİ AÇISINDAN İNCELENMESİ

Talat DİNAR*

ÖZET

Türk dilinin ana kaynakları arasında yer alan Kül Tigin Abidesi ve Kutadgu Bilig hem içerik olarak hem de dönemlerinin dil özelliklerini yansıtmaları bakımından oldukça önemli dil yadigârlarıdır. Bu çalışmada, bu iki önemli eserimizde kullanılan ortak fiillerin, fiil tamlayıcı ilişkisi açısından gösterdiği benzerlikler ve farklılıklar tespit edilmeye çalışılmıştır. Bu amaç doğrultusunda her iki eserde, anlam ortaklığı veya benzerliği bulunan fiiller tespit edilmiş ve bu fiillerin her iki eserde de alabildiği tamlayıcılar örnekleriyle birlikte 1. tabloda değerlendirilmiştir. 2. tabloda ise bu iki eserdeki ortak fiillerin alabildiği tamlayıcıların toplu halde görülebilmesi için fiiller ve tamlayıcıları örneksiz olarak verilmiştir. Sonuç bölümünde ise elde edilen veriler değerlendirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Kül Tigin Abidesi, Kutadgu Bilig, Fiil tamlayıcı ilişkisi.

THE ANALYSIS OF COMMON VERBS WHICH ARE USED IN KÜL TİĞİN MONUMENT AND KUTADGU BİLİĞ IN TERMS OF VERB-COMPLEMENT RELATIONS

ABSTRACT

Kül Tigin Monument and Kutadgu Bilig which take place among the main sources of Turkish language are fairly significant language memorials both in terms of their contents and reflecting the characteristics of

* Pamukkale Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Doktora Öğrencisi,
talatdinar@mynet.com

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/3 Summer 2010*

language of their era. In this study, the common verbs which are used in these two significant works are tried to be identified in terms of the similarities and the differences of verb-complement relations. For this purpose; in both of these two works, the verbs which have the unity of denotation or similarity are identified and verb-complement relations of these verbs which can be used in both of these two works are evaluated with their examples in the first chart. However; in the second chart; in order to be seen collectively, the common verbs and their complements in these two works, are given without examples. In conclusion part, the input datas are evaluated.

Key Words:Kül Tigin Monument, Kutadgu Bilig, Verb-complement relations.

Dil, ilk ortaya çıkışından bu yana sürekli olarak bir gelişim ve değişim içerisindedir. Dilin canlı bir varlık olarak tanımlanması da bunun bir göstergesidir. Dildeki değişim onu konuşan halkın yaşam tarzına, inanç sistemindeki değişikliklere, coğrafi farklılıklarına kadar pek çok etkene bağlı olarak gerçekleşmektedir.

En basit şekilde konuşma dili ve yazı dili olarak ikiye ayırabileceğimiz dilin, değişimi en hızlı gerçekleşen bölümü hiç şüphesiz konuşma dili kısmıdır. Yazı dili ise elbette konuşma dilinden bağımsız değildir ancak konuşma dilinin belli bir dönem için de olsa donmuş şeklindedir. Yazı dili, döneminin pek çok özelliğini dondurması, saklaması açısından dil üzerine çalışma yapan araştırmacılar için ayrı bir önem arz etmektedir.

Türkçe, yazılı belgeleri açısından oldukça zengin bir dildir. Bilinen ilk yazılı belgelerinin 8. yüzyılın başlarına rastlaması Türkçenin eskiliğini ortaya koymakla birlikte onun çok daha önceki zaman dilimlerinde konuşma dili şeklinde varlığına da bir işarettir. Nitekim bilinen bu ilk yazılı ürünlerde karşılaşılan dilin başarılı bir şekilde işlenmiş olması da onun geçmişinin ne kadar eski olduğuna bir işarettir. Bu konuda Doğan Aksan yazıtlarda geçen bazı kelimelerin soyutluğu üzerinde durduktan sonra, "Daha önce de örneklerini verdiğimiz bu sözcüklerin çokluğu Köktürk evresinin –bazılarının düşündüğü gibi- Türkçenin yazı diline dönüşmesinin hemen sonrasına

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/3 Summer 2010*

ait bir dönem olmadığını, yerleşmiş, eskimiş bir yazı diline tanıklık ettiğini gösterdiğini sanıyoruz.”¹ demektedir.

Bazı araştırmacılara göre Orta Türkçe² bazı araştırmacılara göre ise Eski Türkçe³ içerisinde değerlendirilen Karahanlı Türkçesinin en önemli eserlerinden biri olan Kutadgu Bilig, Göktürkler döneminde meydana getirilen Türkçenin ilk yazılı ürünlerinden az da olsa farklı bir coğrafyada ve farklı bir inanç sistemiyle kaleme alınmıştır. Kutadgu Bilig’de yeni kabul edilmiş olan dinin ve bu dinin temsilcileri olan Arapların dilinin etkilerini görmek mümkündür.

Bugüne kadar Kül Tigin Abidesi ve Kutadgu Bilig pek çok açıdan incelenmiş, araştırma konusu yapılmıştır. Biz de bu çalışmamızda Kül Tigin Abidesi ve Kutadgu Bilig’de ortak bulunan fiilleri, tamlayıcı ilişkisi açısından ele almaya çalıştık.

Öncelikle kısaca fiil tamlayıcı ilişkisini ortaya koymaya çalışalım. Zeynep Korkmaz, Gramer Terimleri Sözlüğü’nde fiil-tamlayıcı maddesinde tümleçlere gönderimde bulunmakta, tümleci ise, “Cümle içerisinde yalın ya da yükleme, yönelme, çıkma, vasıta durumu gibi bir durum eki almış olarak kendisini fiille ilişkili duruma getiren ad”⁴ olarak açıklamaktadır. Berke Vardar ise, fiil tamlayıcı ilişkisini “Birleşim Değeri” olarak adlandırmakta ve “Bağımsal dilbilgisinde, eylemleri bunlara bağımlı eyleyenlerin sayısına göre nitelendirme ve sınıflandırma ölçütü.”⁵ olarak açıklamaktadır. Kısaca fiil tamlayıcı ilişkisi, diğer öğelerin fiile bağlantısının nasıl gerçekleştiği veya fiilin diğer öğeleri alırken belirli ekler isteyip istemediği şeklinde özetlenebilir. Burada Zeynep Korkmaz’ın dikkat çektiği husus dilimizde öğeler arasında bağlantıları sağlayan çekim unsurlarından (çekim eklerinden) hal eklerinin fiille ilişkiyi belirlediğidir. Gramer kitaplarımızdaki fiil tamlayıcı ilişkisini ise Leyla Karahan, “Gramerlerimizde fiil-tamlayıcı ilişkisini esas alan tek sınıflandırma geçişli fiil-geçişsiz fiil sınıflandırmasıdır. Bu kabul

¹ Doğan Aksan, “Köktürkçenin Söz Varlığı Üzerine”, *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten [1983]*, 1980–1981, s.21.

² Talat Tekin, *Türk Dilleri Giriş*, Yıldız Dil ve Edebiyat 2, İstanbul, 2003, s.31.; Fuat Bozkurt, *Türklerin Dili*, Cem Yayınevi, İstanbul, 1992, s.85.

³ Ahmet B. Ercilasun, *Başlangıçtan Yirminci Yüzyıla Türk Dili Tarihi*, Akçağ Yayınları, Ankara, 2006, s.342.; Necmettin Hacıeminoğlu, *Karahanlı Türkçesi Grameri (KTG)*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 2008, s.1.

⁴ Zeynep Korkmaz, *Gramer Terimleri Sözlüğü*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 2007, s.216.

⁵ Berke Vardar, *Açıklamalı Dilbilim Terimleri Sözlüğü*, Multilingual Yabancı Dil Yayınları, İstanbul, 2007, s.46.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/3 Summer 2010*

Kâşgarlı Mahmut'tan günümüze kadar gramer kitaplarımızda yer almıştır.”⁶ değerlendirmesiyle vermektedir.

Fiil tamlayıcı ilişkisini belirleyen unsurlardan biri olan hal eklerinden de kısaca bahsedelim. Eski Türk yazı dilinde kullanılan hal eklerini Cengiz Alyılmaz, ‘Hal ve Hal Çekimi’ başlığı altında işlevlerine göre bir sınıflandırmaya tabi tutmuş ve şu şekilde sıralamıştır:

“Belirten Hali: /+Ø/, /+G/, /+(n)İñ/; Belirtilen Hali: /+(s)I/, /+Ø/.

Nesne Hali: a) Belirtisiz Nesne Hali: /+Ø/.

b) Belirtili Nesne Hali: /+Ø/, /+°G/, /+I/, /+nI/, /+°n/, /tiyin/, /+GARU/.

Bulunma Hali: a) Zamanda Bulunma Hali: /+Ø/, /+A/, /+TA/, /+KA/, /+ñA/, /+°n/, /+TA kisre/.

b) Mekânda Bulunma Hali: /+Ø/, /+KA/, /+ñA/, /+rA/, /+TA/, /+(y)A/, /+°G/, /+In/, /+GARU/, /ara/, /üze/, /sayu/, /+TA üze/.

Ayrılma Hali: /+TA/.

Çıkışlık Hali: /+TA/, /+TIn/, /+dIntA/, /+dIndIn/, /+dIntA yan/, /+dIn yan/.

Yönelme Hali: /+GARU/, /tapa/, /kodi/.

Birliktelik-Beraberlik Hali: /+°n/, /+IIGU/, /birle/.

Karşılıklık Hali: /birle/, /+KA/.

Hedef Hali: /+A/, /+KA/, /+ñA/, /+GARU/, /UçUn/, /sAyU/.

Sebeup Hali: /+Ø/, /+KA/, /UçUn/, /+TA ötrü/.

Vasıta Hali: /+°n/, /+GARU/.

Görelilik Hali: /+çA/, /+TA üze/.

Nasıllık Hali: /+çA/, /+°n/, /+sIzIn/, /+sIz/.

Nicelik Hali: a) Kesin Değer Hali: /Ø/, /yolı/. b) Yaklaşık Değer Hali: /+çA/.

Karşılaştırma Hali: /+TA/.

Sınırlandırma Hali: /+KA/, /+ñA/, /+rA/, /+ñArU/, /+KA tegi/, /+ñA tegi/.

Benzetme Hali: /+çA/, /+teg/.

Seslenme Hali: /+Ø/.”⁷

Günay Karaağaç ise Eski Türkçedeki hal eklerini diğer lehçelerle ve Türkiye Türkçesiyle karşılaştırmalı olarak “Ekli ve Edatlı Hal Çekimi” başlığı altında “1. Yalın hal (nominative) 2. İlgili hali (genitive): -ıñ/iñ; -nıñ/-niñ; -uñ/-üñ; -nuñ/-nüñ. 3. Yapma hali (accusative): (çekimsiz isimlerden sonra) -ğ/-g, (iyelikten sonra) -n,

⁶ Leyla Karahan, “Fiil Tamlayıcı İlişkisi Üzerine”, *Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi*, Eylül 1997, C: 1997/II, S: 549, s.209.

⁷ Cengiz Alyılmaz, *Orhun Yazıtlarının Söz Dizimi (OYSD)*, Atatürk Üniversitesi Yayınları, Erzurum, 1994, s.50-82.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/3 Summer 2010*

(zamirlerden sonra) -nı/-ni. 4. Yaklaşma hali (dative): -ga/-ge. 5. Bulunma hali (locative): -da/-de; -ta/-te. 6. Uzaklaşma hali (ablative): -dın/-din; -tın/-tin. 7. Vasıta hali (instrumental): -(ı/-i/-u/-ü)n. 8. Eşitlik hali (equative): -ça/-çe. 9. Yön hali (directive): -garu/-gerü. 10. Sebep hali (causative): için 11. Karşılaştırma hali (comparative): teñlig. 12. Benzerlik hali (similative): Teg (>-tag/-dag); -ça; -layu. 13. Sınırlama hali (terminative, limitative): tegi”⁸ olarak vermektedir.

Talat Tekin “1. Yalın durum 2. İlgi durumu: +(n)İñ 3. Belirli nesne durumu: +(X)g, +(I)n, +nI. 4. Verme-bulunma durumu: +kA, +A, +ñA 5. Bulunma-çıkma durumu: +DA 6. Yönelme durumu: +gArU, ArU, +rA. 7. Eşitlik durumu: +çA 8. Araç durumu: +(X)n 9. Birliktelik durumu: +IIgU”⁹ şeklinde yazıtlardaki hal eklerini sıralamaktadır.

Necmettin Hacıeminoğlu Karahanlı Türkçesi Grameri adlı eserinde Karahanlılar dönemi yazı dilinde kullanılan hal eklerini “1. Yalın hal: eksizdir 2. İlgi hali: -nıñ/niñ; -nuñ/-nüñ 3. Yükleme hali: -ğ/-g; -n; -nı/-ni. 4. Yönelme hali: -ka/ke, -ga/-ge; -a/-e 5. Bulunma hali: -da/-de, -ta/-te 6. Ayrılma hali: -da/-de, -ta/-te; -dın/-din, -tın/-tin; -dun/-dün 7. Eşitlik hali : -ça/-çe 8. Vasıta hali: -n; -la/-le. 9. Gösterme hali: -garu/-gerü; -karu/-kerü > -aru/-erü”¹⁰ olarak sıralar. Ayrıca zamirler başlığı altında “bulunmazlık hali: +sIz; soru hali: mü; ve yön gösterme hali: +gar”¹¹ hallerini de zamirlerle kullanılan hal ekleri içerisinde değerlendirir ve örneklendirir.

Fiil tamlayıcı ilişkisini belirleyen önemli unsurlardan biri fiilin cümlede yüklendiği anlamdır. Fiil cümledeki anlamına göre farklı bir tamlayıcı alabilmektedir. Örneğin, ‘Beñgü taşka urtum.’ (G 11) cümlesinde ‘taşa yazmak’ anlamında kullanılan ur- fiiline gelen tamlayıcı, yönelme hali (+kA) ile kullanılırken, ‘Yarıkinda yalmasında yüz artuk okun urtı.’ (D 33) cümlesinde ‘vurmak’ anlamında ise fiil vasıta ekli (+In) tamlayıcısı ile kullanılmaktadır.

Fiil tamlayıcı ilişkisinin temel belirleyicisi elbette ki o dili kullananların yaygınlaşmış tercihleridir. “Fiil-tamlayıcı ilişkisinin şeklini, niteliğini ise o dili kullananlar belirler. Bazı fiillerin tamlayıcılarındaki hal eklerinin lehçe ve ağızlara göre farklılık göstermesi bu ilişkiyi algılayıştaki tasavvurdaki farklılıktan

⁸ Günay Karaağaç, *Türkçenin Söz Dizimi (TSD)*, Kesit Yayınları, İstanbul 2009, s.61-81.

⁹ Talat Tekin, *Orhon Türkçesi Grameri (OTG)*, Türk Dilleri Araştırma Dizisi: 9, İstanbul 2003, s.105-118.

¹⁰ Necmettin Hacıeminoğlu, *KTG*, s.29-31.

¹¹ Necmettin Hacıeminoğlu, *KTG*, s.33-53.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/3 Summer 2010*

kaynaklanmaktadır. Bazı lehçelerde atı binmek ifadesine karşılık, Türkiye Türkçesinde aynı ifadenin ata binmek şeklinde olması gibi.”¹²

Göktürk ve Karahanlı dönemlerine ait bu iki önemli eserimizde mevcut olan ortak fiillerin, alabildikleri tamlayıcılar açısından karşılaştırılması da en azından bu iki eserde fiil tamlayıcı ilişkisini algılayışı, bu algılayıştaki ortaklaşan ve farklılaşan noktaları az da olsa ortaya koyabilmeyi amaçlamaktadır. Bu amaç doğrultusunda aşağıdaki 1. tabloda ilk yazılı belgelerimizden Kül Tigin Abidesi'nde ve Kutadgu Bilig'de ortak olan fiillerin hangi tamlayıcılarla kullanıldığı örnek cümleleri ile birlikte gösterilmiştir. Kül Tigin Abidesi'nde ve Kutadgu Bilig'de fiillerin yüklendiği anlamlar da 1. tabloda verilmiştir. Kül Tigin Abidesi'nde kullanılmış bir fiilin Kutadgu Bilig'deki kullanımında anlamsal olarak bir bağlantı kalmamış ise bu fiil incelemeye dahil edilmemiştir. 2. tabloda ise Kül Tigin Abidesi ve Kutadgu Bilig'de anlam ortaklığı olan fiillerin alabildiği tamlayıcılar örnek cümlelere yer verilmeden liste halinde verilmiştir. Kül Tigin Abidesi'nde kullanılmış bir fiil Kutadgu Bilig'de anlam genişlemesine veya daralmasına uğramışsa bu fiil başına ‘*’ işareti konularak gösterilmiştir. Tablolarda, hal ekleri adlandırılmamış, sadece fiilin alabildiği ek veya edat yazılmıştır. Ancak belirtme hali +(I)n ve vasıta hali +In'ın karıştırılmaması için +In ekinden sonra parantez içerisinde (vasıta) yazılmıştır. Kül Tigin Abidesi'nin orijinal metni için Muharrem Ergin'in Orhun Abideleri¹³, Kutadgu Bilig'in dizini için Reşit Rahmeti Arat'ın Kutadgu Bilig¹⁴ ve Kutadgu Bilig'in orijinal metni için Kültür ve Turizm Bakanlığı e-kitapları içerisinde yer alan Mustafa S. Kaçalın'ın Kutadgu Bilig¹⁵ adlı eserleri esas alınmıştır.

¹² Leyla Karahan, *agm*, s.212.

¹³ Muharrem Ergin, *Orhun Abideleri*, Boğaziçi Yayınları, İstanbul, 1995.

¹⁴ Reşit Rahmeti Arat, *Kutadgu Bilig*, Kabalcı Yayınevi, İstanbul, 2006.

¹⁵ Mustafa S. Kaçalın, *Kutadgu Bilig*, <http://ekitap.kulturizm.gov.tr/>.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/3 Summer 2010*

TABLO 1.

Fiil ve Fiilin Anlamı	Örnekler	Fiil Tamlayı-cısı
Ağıt- (püskürtmek, dağıtmak) Kelime Kutadgu Bilig’de Kül Tigin Abidesi’ndeki anlamını korumaktadır.	Oza [k]elmiş süsün (Kül Tigin) ağıtıp (K 7) “nerek kadğurar sen nerek bu sıgıt bayat hükmi keldi sıgıtın ağıt” (KB 1233) “negüke ulır sen negü bu sıgıt bu kıl k edgü ermez munı sen ağıt” (KB 6312)	+(I)n +nİ
Al- (almak) Kelime Kutadgu Bilig’de Kül Tigin Abidesi’ndeki anlamını korumaktadır.	Tört buluñdaki budunuğ (kop) almış. (D 2) İgidmiş kağanının sabin almatın. (G 9) İlin altımız. (D 36) “ilig aldı açtı okıdı bitig sözün uktı aydı isiz ay tetig” (KB 1557) “muñar meñzetü keldi türkçe mesel okıgıl munı sen köñül ögke al” (KB 319) “muñar meñzetü keldi türkçe mesel okıgıl munı sen asıg özke al” (KB 1826) “özünde kodı al kisi alsa sen bedük tüpke yakma bulun bolğa sen” (KB 4479) “sözüg barça tñla kerekini al kereksiz sözüg sen yana ewre sal” (KB 5876) “kılıç birle aldı kör él alğuçı kalem birle bastı ol él başguçı” (KB 2425) “devât koldı kâğad yana ok ilig kalem aldı elgin bitidi bitig” (KB 3896) “ölüm aldı méndin bu iki tatıg nerek emdi dünyâ ay bilgi batıg”	+(I)g +(I)n Ø +kA kodı ¹⁷ +nİ birle ¹⁸ +In (vasita) +dIn

¹⁷ Cengiz Alyılmaz, kodı edatını “yönelme hali”ni ifade etmek için kullanılan edatlar içerisinde değerlendirmiştir. *OYSD*, s.67.

¹⁸ Cengiz Alyılmaz, birle edatını “birliktelik-beraberlik hali”ni ifade etmek için kullanılan edatlar içerisinde değerlendirmiştir. *OYSD*, s.70.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature
 and History of Turkish or Turkic
 Volume 5/3 Summer 2010

<p>Artat- (yıkamak, bozmak)</p> <p>Kelime Kutadgu Bilig’de Kül Tigin Abidesi’ndeki anlamını korumaktadır.</p>	<p>Türk budun, iliñin törüñin kim artatı [udaçı erti]? (D 22)</p> <p>“nelük tilde körksüz yorır bu sözüğ nelük köñlüñi artatur sen özüñ” (KB 1082)</p> <p>“biri küç birisi osallık kılur bu iki bile beg ilin artatur”(KB 2024)</p> <p>“yüreksiz kişiler çerig artatur çerig artasa er erig artatur”(KB 2284)</p> <p>“suk erse bitigçi bilig artatur bitir umdu birle bitig artatur” (KB 2725)</p> <p>“kalı siñmese aş tadu artatur tadu artasa er kör iglep yatur” (KB 3579)</p> <p>“kalı kutsuz erse kişig tumlitur karılık üdinde (kılınç) artatur” (KB 4706)</p>	<p>+(I)n</p> <p>+I</p> <p>+(I)n</p> <p>+(I)g</p> <p>birle</p> <p>Ø</p> <p>+dA</p>
<p>Bar- (gitmek, varmak)</p> <p>Kelime Kutadgu Bilig’de Kül Tigin Abidesi’ndeki anlamını korumaktadır.</p>	<p>Yir sayu bardıg. (G 9)</p> <p>Iduk Ötüken y[ış budun bardıg.] (D 23)</p> <p>[kurıg^{aru} (barıgma) bardıg.] (D 24)</p> <p>Keñeris tapa bardı. (D 39)</p> <p>“ilig aydı barğıl takı ma negü yarağlıg söz erse tegür ay bügü” (KB 3276)</p> <p>“angar men barayın ya kelsün maña ziyâret üçün ol ay kızğuş eñe” (KB 4938)</p> <p>“yorı yangıl emdi yana ewke bar sakınç kadğu birle köñül kılma tar” (KB 6183)</p> <p>“özüm dünyâdın kaçtı keldi berü yana men negü teg barayın narı” (KB 3695)</p> <p>“barayın-men emdi kadaşım tapa kéñeyin añar-men bu iş ay apa”</p>	<p>sayu¹⁹</p> <p>Ø</p> <p>+gArU</p> <p>tapa²⁰</p> <p>Ø</p> <p>+gAr</p> <p>+kA</p> <p>teg²¹</p> <p>tapa</p>

¹⁹ Cengiz Alyılmaz, sayu edatını “mekânda (yerde) bulunma hali”ni ifade etmek için kullanılan edatlar içerisinde değerlendirmiştir. *OYSD*, s.61.

²⁰ Cengiz Alyılmaz, tapa edatını “yönelme hali”ni ifade etmek için kullanılan edatlar içerisinde değerlendirmiştir. *OYSD*, s.68.

²¹ Günay Karaağaç, “Ekli ve Edatlı Hal Çekimi” başlığı altında teg edatını “benzerlik hali” olarak ifade etmiştir. *TSD*, s.79.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/3 Summer 2010

	(KB 5654) “atın tuttu mindi bir oğlan bile kadaşı <i>tapu</i> bardı sewnü küle” (KB 4970) “ötündi iligke ayur-men bu kün barayın kadaşım <i>taparu</i> yodun” (KB 6279) “kimiñ yaşı altmış tüketse sakış <i>tatuğ</i> bardı andın yayı boldı kış” (KB 367) “kişenlig küremez kerekçe yorır tuşağlığ yıramaz tilekçe barır” (KB 316) “harıslık bile ol tapuğ başladı kéçe tañda bardı işin işledi” (KB 6346) “yana aydı ay toldı kör ay oğul ne hâlin barır-men méni kör odul” (KB 1215) “yana aydı mundın barur-men turup ilig tapğıña bu özüm yüz urup” (KB 475) “yeter ol biligsiz barır bu otun işi barça buzlor kopar kök tütün” (KB 1763) “bu himmet mürüvvet <i>bile</i> barsa çaw bolur beg tileki yorır ötrü aw” (KB 2125)	taparu +(I)g +çA ²² +dA +In (vasıta) +dIn +sIz ²³ bile
Bas- (basmak) Kelime Kutadgu Bilig'de Kül Tigin Abidesi'ndeki anlamını korumaktadır.	Kırkız budun <i>ug</i> <i>uda</i> basdımız. (D 35) Oğuz yağı orduğ basdı. (K 8) “kişi yası kolma özün kılma yas neçe edgülük kıl havâ arzû bas” (KB 1315) “havâka basıkma ukuş birle kes et öz baş kötürse bilig <i>birle</i> bas” (KB 3346) “bu öl tumlığ artsa saña kılma yas isigin kuruğun <i>anı</i> yandru bas” (KB 4627) “sak er tutçı itnip osalğ busar osal bolmağınça yağığ kim basar” (KB 2028) “negü tér eşitgil özin basmış er	+(I)g, +dA Ø birle +nI +(I)g

²²Cengiz Alyılmaz, +çA ekini “nasıllık hali” yapan ekler içerisinde de değerlendirmiştir. *OYSD*, s.77.

²³Cengiz Alyılmaz, +sIz ekini “nasıllık hali” olarak değerlendirmiştir. *OYSD*, s.77.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/3 Summer 2010

	havâ boynı yençip özin tutmuş er” (KB 3639)	+(I)n
Basık- (garketmek, sokmak) Kelime Kutadgu Bilig’de basılmak, baskına uğramak anlamlarındadır.	b[alıkl]a b[as]ıkdı. (K 8) “katıġlan ukuş birle başġıl havâ havâka basıksa bolur er yava” (KB 5403) “busuġda küder bu körünmez ecel osalın basıkur umınçın ‘amel’” (KB 6271)	+kA +kA +In (vasıta)
Bil- (bilmek, öğrenmek) Kelime Kutadgu Bilig’de Kültigin Abidesi’ndeki anlamını korumaktadır.	Anca biliñ. (G 13) Tegdükin (Türk begler kop) bilirsiz. (D 34) “kalı kançaka kırme tutġıl özün kalı kançasız bil uzatma sözüñ” (KB 27) “ukuşka biligke bu tilmaçı til yarıtaçı erni yorık tilni bil” (KB 162) “bu kutka inanma usa edġü kıl bu kün munda erse yarın anda bil” (KB 549) “kiçiġ erken öġret oġulka bilig kiçiġde (bilig) bilse kötrür elig” (KB 1493) “ukuş birle uk iş bilig birle bil künün bolsu kutluġ kutadsunı yıl” (KB 2626) “tapuġka (özünni çıġay) bil çıġay tapuġka (çıġay) bil yazuklarka bay” (KB 3677) “meger bir bayat ol tükel muñsuzun muñuġ bildeçi ol baġırsak tüzün” (KB 4777) “bu beglik işi boldı begler işi bu begler işin bildi beglik kişi” (KB 1935) “osal bolsa begler işin bütrümez osal beg bütün bilgü beglik yemez” (KB 2027) “men iş kılġuçı-men sen iş körgüçi işig körgüçidin bilür kılġuçı” (KB 1939) “seni bilsü ötrü yüzün körsüni	+çA +(I)n +sIz +nI +dA birle +kA +(I)g +(I)n Ø +dIn

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/3 Summer 2010

	(KB 858) “ölügli tirigke bérür pend <i>tilin</i> eşitgil anı sen köñülke alın”	+In (vasıta)
	(KB 1448) “isizim uwut ya ukuş ög bilig arığsız (bu borka) bérür ay silig”	+sIz
	(KB 2654) “séziksiz küdezür anı bir bayat tilekin bérür hem bulur edgü at”	+In
	(KB 6248) “vezîrlık añar bérdi tamğa ayağ tuğı kövrügi <i>birle</i> bérdi kuyağ”	birle
	(KB 1036) “bayat bérdi emdi kamuğ edgülik sénî bérdi artuk adın on ülüg”	+I
	(KB 3122) “apa oğlını emdi erklig bayat törüttü iki iş <i>üçün</i> bérdi at”	üçün ²⁵
	(KB 4854) “ot em kalmadı kör neçe kıldılar yaraşık ne erse <i>anı</i> bértiler”	+nI
	(KB 1061) “tilekimni bérdiñ kamuğ ârzûlar erej dünyâ devlet üküş edgüler”	+çA
	(KB 1032) “keçürmiş tiriglik tüpi boldı yél bu kalmış tiriglik neçe berge él”	+dA
	(KB 1439) “munıñ aşğı munda tileme serin bu aşğıñ bayat birge <i>anda</i> yarın”	+kA
	(KB 4205)	Ø
Biti- (yazmak)	Bu taşka bu tamka (kop Yol[I]uğ Tigin) bitidim. (GD)	+kA
Kelime Kutadgu Bilig’de Kül Tigin Abidesi’ndeki anlamını korumaktadır.	Taş bitidim. (GB)	Ø
	“saña sözledim söz kumarı atı unıtma bu sözler köñülke bitî” (KB 1341)	+kA
	“bitigü bile koldı kâğıd tetig bayat atı <i>birle</i> bitidi bitig” (KB 1342)	birle
	“sözüm sözledim men bitidim bitig	

²⁵ Cengiz Alyılmaz, üçün edatını “sebep hali”ni ifade etmek için kullanılan edatlar içerisinde değerlendirmiştir. *OYSD*, s.73.; Günay Karaağaç, “Ekli ve Edatlı Hal Çekimi” başlığı altında “Sebep Hali” içerisinde “üçün edatının Eski Türkçede sebep hali olarak kullanıldığını” ifade etmiştir. *TSD*, s.77.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/3 Summer 2010

	<p>sunup iki ajunni tutğu elig” (KB 351)</p> <p>“iligdin selâm köñül aytu bitig bitidim esenlik öze ay tetig” (KB 3197)</p> <p>“tejikler bitigde bitimiş munı bitigde yok erse kim ukğay anı” (KB 282)</p> <p>“idi yakşı aymış biliglig tüzün bitimiş bu kılğu işini sözün” (KB 5308)</p> <p>“ölürin bilip kılmış özke itig bitip kodmış atın tirigke bitig” (KB 258)</p> <p>“bitig ıdtı ilig öz elin bitip negü sözledi erse körgil okıp” (KB 3471)</p> <p>“bitise okısa eşitse sözüğ anın ötrü bilge kılur er özüñ” (KB 2629)</p> <p>“neçe me bilig bilse begler özi bitigçi kerek ol bitise sözi” (KB 2674)</p> <p>“saña bargu erse itiñil itig munu men özümdin bitiyin bitig” (KB 3186)</p> <p>“yana ok negü teg bitiyin bitig bitig orniña sen bitig sen tetig” (KB 3889)</p>	<p>Ø</p> <p>öze</p> <p>+dA</p> <p>+nI</p> <p>+(In)</p> <p>+In (vasıta)</p> <p>+(I)g</p> <p>+I</p> <p>+dIn</p> <p>teg</p>
<p>Bol- (olmak)</p> <p>Kelime Kutadgu Bilig'de Kül Tigin Abidesi'ndeki anlamını korumaktadır.</p>	<p>Tengri teg tengride bolmuş Türk Bilge Kağan (G 1)</p> <p>Beglik urı oğın kul boldı²⁶. (D 7)</p> <p>Tabğaç kağanka yağı bolmış²⁷. (D 9)</p> <p>Anda kisre Yir Bayırku Ulug İrkin yağı boldı. (D 34)</p> <p>Az budun yağı boldı. (K 2)</p> <p>Tengri yir bulğakın üçün yağı boldı. (K 4)</p> <p>“yéme bu kitâb ol idi ök ‘azîz</p>	<p>+dA</p> <p>+(In)</p> <p>+kA</p> <p>+TA kisre²⁸</p> <p>Ø</p> <p>üçün</p>

²⁶ Talat Tekin, “kul bol-” fiilini, “Ad ya da Sıfat+Yardımcı Eylem” başlığı altında birleşik fiil olarak değerlendirmiştir. *OTG*, s.98.

²⁷ Talat Tekin, “yağı bol-” fiilini, “Ad ya da Sıfat+Yardımcı Eylem” başlığı altında birleşik fiil olarak değerlendirmiştir. *OTG*, s.98.

²⁸ Cengiz Alyılmaz, “+TA kisre” için “zamanda bulunma hali” ni ifade etmek için kullanılan “ek+edat birleşimi” görüşünü belirtmektedir. *OYSD*, s.61.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/3 Summer 2010*

	biliglig ke bolğay biligdin teñiz” (KB 9)	+kA
	“ukuş kayda bolsa uluğluk bulur bilig kim de bolsa bedüklük alur” (KB 154)	+dA
	“üdiñe küdezgü işig iwmeğü kamuğ iş üdin de bolur ay bögü” (KB 557)	
	“bu yalñuk atı boldı yalñluk üçün bu yalñluk uruldı bu yalñuk üçün” (KB 197)	üçün
	“buşı bolsa yalñuk biligsiz bolur kalı öwke kelse ukuşuz kılır” (KB 334)	+sIz
	“kişi kirmedük ilke kirse kalı kelin teg bolur er ağın teg tili” (KB 494)	teg
	“tapuğ kıl tapuğ birle kul beg bolur tapuğ siñmeginçe tilek kim bulur” (KB 612)	birle
	“uluş kendke kirse meniñ bu özüm kişi birle bolğa işim hem sözüm” (KB 4687)	
	“könilik öze boldı beglik ulı bu beglik köki ol könilik yolu” (KB 821)	öze
	“tilek çe bolur iş tapuğçı bedür tapuğçı bedüse beg atı bedür” (KB 1757)	+çA
	“atañ öldi kaldıñ sen oğlan kiçig kiçigke bedükt in bolur yol keçig” (KB 1793)	+dIn
	“sewinçin körü barsa âhır sakınç sakınçın tirilse bolur kin sewinç” (KB 3550)	Ø
	“negü tér eşit boğuzı egni bütün barım tap tése er bolur beg kutun ” (KB 3798)	+In (vasıta)
	“negü kolsa kolmış tilekin bulur negüg bol tése ol tilemiş bolur” (KB 3901)	+(I)g
	“ilig aydı emdi bu erse yarağ bitiyin bitigim angar bolsu ağ” (KB 3185)	+gAr
Bul- (almak, elde etmek)	Umay teg ögüm katun kutin ga inim Kül Tigin er at buldı. (D 31)	+kA
	“bir ança yarutmış halâyıkka ol	

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/3 Summer 2010

<p>Kelime Kutadgu Bilig'de bulmak anlamındadır.</p>	<p>bir ança kulavuz bulur yitse yol” (KB 129)</p> <p>“mēni buldaçı er tutup beklese kaçumaz-men andın söz aydım kese” (KB 700)</p> <p>“ikinci uwut ol üçünçi köni bu üç neñ bile er bulur kut küni” (KB 1660)</p> <p>“takı bir ajunuğ bulayın tése könilik bütünlük bile kol usa” (KB 1745)</p> <p>“bağırsak kuluğ bulsa begler tilep anı tutğu altun kümüşke kalap” (KB 3127)</p> <p>“bağırsaknı bulsa bağırka urun maña mundağ aydı bilig hem ukuş” (KB 1947)</p> <p>“bu yalñuzlukumdın maña yası yok et öz dın esenin munn buldum ok” (KB 3359)</p> <p>“idimni tiler men özüm usı yok nışânn bulur-men körüglisi yok” (KB 4781)</p> <p>“tilek ârzû ni‘met tükel yése sen tırıglik suwn sen bulup içse sen” (KB 6148)</p> <p>“bu beglik köki sak oduğluk-turur takı bir ajun kolsa mundn bulur” (KB 5258)</p>	<p>Ø</p> <p>+I</p> <p>bile</p> <p>+(I)g</p> <p>+nI</p> <p>+In (vasıta)</p> <p>+(In</p> <p>+dIn</p>
<p>Eşid- (işitmek)</p> <p>Kelime Kutadgu Bilig'de Kül Tigin Abidesi'ndeki anlamını korumaktadır.</p>	<p>Sabimn (tüketi) eşidgil. (G1) Türk begler, budun, bunn eşidiñ. (G10)</p> <p>Türk Oğuz begleri budun eşiding. (D 22)</p> <p>“udır erdiñ erse tur aç emdi köz eşitmediñ erse eşit ménde söz” (KB 83)</p> <p>“bu sözke tanukı munu keldi söz bu sözbn eşitgil sözüg munda üz” (KB 153)</p> <p>“negülük tése sen ayayın saña eşitgil sözümbn ay ersig toña” (KB 196)</p> <p>“sewinçin yoriğlı ay edgü yégit sözümni yawa kılma köñln eşit” (KB 359)</p> <p>“bir ay toldı atlığ er erdi tetig</p>	<p>+(In</p> <p>+nI</p> <p>Ø</p> <p>+dA</p> <p>+nI</p> <p>+In (vasıta)</p>

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/3 Summer 2010

	<p>eşitti bu çawıĝ itindi itig” (KB 462) “eşittim yıraktın anıñ çawını biligin ukuşın silig sawını” (KB 527) “bu ay toldı hâlin eşitti ilig ölüm tutĝakı ig tegürmiş elig” (KB 1067) “eşitti kör ögdülmiş aydı ata idi ked ukulmuş ölümüg yete” (KB 1203) “eşittim séni men ilig <i>birle</i> tép bodunka tusulur bilig birle tép” (KB 3304)</p>	<p>+ (I)g + dIn + (I)n Ø birle</p>
<p>İt-(göndermek, bırakmak)</p> <p>Kelime Kutadgu Bilig’de Kül Tigin Abidesi’ndeki anlamını korumaktadır.</p>	<p>Türk begler Türk atın ıttı. (D 7) Tabĝaç kaĝanıñ içreki bedizçig ıttı. (G 12) “sewüg sawçı ıdtı baĝırsak idi bodunda talusı kişide kedi” (KB 34) “ajun tındı ornap bu hakan öze anın ıdtı dünyâ tañuklar tüze” (KB 93) “bularda birisi biriñe yaĝı yaĝıka (yaĝı) ıdtı kesti çoĝı” (KB 144) “özüm kalsa yalnuz kara yér katın mangar ıdĝıl anda üküş rahmetin” (KB 395) “bilir sen séziksiz ajun begleri yalawaç ıdur ildin ilke eri” (KB 2593) “an ıdsa bolĝay yalawaçlıkın yırak erse yat baz öz erse yakın” (KB 2568) “kadaşın ıdtım bu ögdülmişig sözümni tegürgey ukup bilmişig” (KB 3202) “okıtçı meni ıdtı emdi saña meni yalnuz idma ay ersig toña” (KB 3470) “ıdur-men séni kör bu hâcet <i>üçün</i> okı edgü birle okıma küçün” (KB 4953)</p>	<p>+ (I)n + (I)g Ø + In (vasıta) + kA + gAr + dIn + nI + I üçün</p>
<p>İgit- (beslemek)</p> <p>Kelime Kutadgu Bilig’de Kül Tigin</p>	<p>Türk budunug (yiçe itdi,) igit[t]i. (D 16) Ölteçi budunug tırgürü igit[t]im. (D 29) İĝar oĝlanıñızda tayĝunuñızda (yigdi) igidür ertigiz. (GD)</p>	<p>+ (I)g + dA</p>

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/3 Summer 2010

<p>Abidesi'ndeki anlamını korumaktadır.</p>	<p>“sewinç birle igdip tükel semritür sakinç kadğu birle yana yawrıtur” (KB 3549)</p> <p>“törütti igidti bu üdke tegi takı ma igidgey ay dünyâ begi” (KB 3744)</p> <p>“oğul kız törüse seniñ ay teñin ewiñde igidgil igidme öñin” (KB 4504)</p> <p>“yok erdim törütti igidti méni kiçig oğlan erdim bedütti méni” (KB 1097)</p> <p>“karındın çıkardıñ karınka kirür şekerdin igidtiñ yılanka bérür” (KB 1515)</p> <p>“yılan kurt koñuz yémi öz igdileyü bu ni‘met bile men negüke igidtim” (KB 6559)</p>	<p>birle</p> <p>+ke tegi²⁹</p> <p>+dA</p> <p>+I</p> <p>+dIn</p> <p>+kA</p>
<p>İt- (düzene sokmak)</p> <p>Kelime Kutadgu Bilig'de Kül Tigin Abidesi'ndeki anlamın yanı sıra yapmak, etmek, eylemek, kılmak anlamlarını da yüklenmiştir.</p>	<p>Törüg itmiş. (D 3)</p> <p>Tölis Tarduş [budunuğ anda itmiş.] (D 13)</p> <p>Anca itdimiz. (D 21)</p> <p>Soğdak budun iteyin. (D 39)</p> <p>“bügü bilge begler bodunka başı kılıç birle itmiş biligsiz işi” (KB 223)</p> <p>“élin itmiş ötrü bayumış kara kara baylıkın kılmış özke tura” (KB 256)</p> <p>“süsin itse yapsa ma yortuğ tüzüp kédin kalmasa er ya öñdün ozup” (KB 2244)</p> <p>“bu ay toldı itti kör at ton tolum ayur köndüreyin tapuğka yolum” (KB 474)</p> <p>“ne teñsiz ölüm sen ay yawlak ölüm tusulmaz sanga itse tük miñ tolum” (KB 1537)</p> <p>“kaçığlığ yeter ol uçığlığ tutar sinukuğ sapar ol buzukuğ iter” (KB 1858)</p> <p>“saña kılğu işler bu ol ay ilig</p>	<p>+(I)g</p> <p>+dA</p> <p>+çA</p> <p>Ø</p> <p>birle</p> <p>+In</p> <p>Ø</p> <p>+kA</p> <p>+(I)g</p>

²⁹ Cengiz Alyılmaz, “+kA tegi” için “sınırlandırma hali” terimini kullanmıştır. *OYSD*, s.80.; Günay Karaağaç, “Ekli ve Edatlı Hal Çekimi” başlığı altında “Sınırlama Hali” içerisinde “tegi edatının Eski Türkçede sınırlama hali olarak kullanıldığını” ifade etmiştir. *TSD*, s.81.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/3 Summer 2010

	<p>muni kıldıñ erse sen ittiñ ilig” (KB 5540)</p> <p>“kalın sü yayılsa için bulğaşur anı itse bolmaz yarağsız tuşur” (KB 2336)</p> <p>“ilig aydı öglen ay ögdülmişe du‘â birle itgil angar sen işe” (KB 6305)</p>	<p>+nI</p> <p>+gAr</p>
<p>Kal- (kalmak)</p> <p><i>Kelime Kutadgu Bilig’de Kül Tigin Abidesi’ndeki anlamını korumaktadır.</i></p>	<p>Anda kalmış. (G 9)</p> <p>Kögmen yir sub idisiz kalmazun. (D 20)</p> <p>“birindin biriñe mîrâslar kalıp adınlarka bérmez öziñe alıp” (KB 14)</p> <p>“kişi ölse andin kumarı kalır munukı kumarum saña ay bilir” (KB 1467)</p> <p>“idi kéçki söz ol meselde kelir ata ornı atı oğulka kalır” (KB 110)</p> <p>“bularda eñ üstün sekentir yorır iki yıl sekiz ay bir ewde kalır” (KB 131)</p> <p>“bu ay toldı aydı eşitsü ilig tilin sözlemese kalur bu bilig” (KB 1019)</p> <p>“sen ök sen sakınçım barır-men muñun kiçiglikte minsiz kalır sen bu kün” (KB 1216)</p> <p>“atalığ atasız kalır yalñuzun analığ anasız bolur ögsüzün” (KB 5380)</p> <p>“tuz etmek hakı tép küdezigli barmu kümüş gevher altun bile men kalayı” (KB 6584)</p> <p>“neçe miñ yaşasa âhir ölgülüg neçe tirse dünyâ kalır arkara” (KB 6636)</p> <p>“menin köksegüçi meni kalmadı asığ kılmadı sü itiglig tolum” (KB 4830)</p>	<p>+dA</p> <p>+sIz</p> <p>+dIn</p> <p>+kA</p> <p>+dA</p> <p>Ø</p> <p>+sIz</p> <p>+In (vasita)</p> <p>bile</p> <p>+ra</p> <p>+I</p>
<p>Kazgan- (kazanmak)</p> <p><i>Kelime Kutadgu Bilig’de Kül Tigin Abidesi’ndeki</i></p>	<p>kimke ilig kazğanur men. (D 9)</p> <p>Ança kazganıp (D 27)</p> <p>Altı vigirmi yaşinga eçim kagan ilin törüsün ança kazgandı. (D 31)</p> <p>“kişi munça emgek bile kazganıp uzun kalmaz erse nerek neñ yığıp”</p>	<p>+kA, +(I)g</p> <p>+çA, +(I)n</p> <p>bile</p>

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/3 Summer 2010

<i>anlamını korumaktadır.</i>	(KB 4683) “kümüş işke tutsa tüker alkınur sözüm işke tutsa kümüş kazganur” (KB 189)	Ø
Keç- (geçmek) <i>Kelime Kutadgu Bilig'de Kül Tigin Abidesi'ndeki anlamın yanı sıra ölmek anlamını da yüklenmiştir.</i>	Ol yılka (Tü[rgiş tapa Altun yışıg] toga) İrtiş ögüzüg keçer (D 36) “yégitlik kaçar ol tiriglik uçar bu tüş teg ajundın (özün terk) keçer” (KB 231) “küsüş tut yégitlik keçer sénde terk kaçar bu tiriglik neçe tutsa berk” (KB 361) “kimiñ kırkta keçse tiriglik yılı esenleşti erke yégitlik tili” (KB 364) “köñül til kiçig tuttu kılık oñay yaraştı kamuğ <i>birle</i> keçti kün ay” (KB 1695) “tiriglik tédükün bu yél <i>teg</i> keçer kaçar tutsa bolmaz anı kim bulur” (KB 693) “kılınçı oñay bolsa kılık köni sewinçin keçer kör uş ol beg küni” (KB 1977) “uruğluğ kerek hem sakınuk köni könilik <i>öze</i> keçse ötrü küni” (KB 2186) “negü tér eşitgil küsemiş kişi keçer üdlekiğ ked sınamış”(KB 3312) “ölümüg biligli ay kılık osal keçer bu tiriglik özün ülgü al” (KB 5144)	+kA, +(I)g +dIn +dA birle teg +In (vasıta) öze +(I)g Ø
Kel- (gelmek) <i>Kelime Kutadgu Bilig'de Kül Tigin Abidesi'ndeki anlamını korumaktadır.</i>	<i>Közde</i> yaş kelser, köñülte sıgıt kelser. (K 11) Yaraklığ <i>kandın</i> kelip (D 23) Türgiş kagan süsi Bolçuda <i>otça borça</i> kelti. (D 37) Yoğçı sıgıtçı Kıtany Tatabı budun başlayu Udar señün kelti. (K 12) ölü yitü yadagin yalınğın (yana) kelti. (D 28) “uwutluğ silig bolsa kılık tüzün kelir andın edgü kılınçın sözüñ” (KB 2444) “tapuğka kelip kut kapuğda-turur kapuğda turuğlı tapuğda-turur” (KB 100)	+dA +dIn +çA Ø +In(vasıta) +In(vasıta) +kA

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/3 Summer 2010

	<p>“idi kéçki söz ol meselde kelir ata ornı atı oğulka kalır” (KB 110)</p> <p>“bu sözke tanukı munu keldi söz bu sözni eşitgil sözüg munda üz” (KB 153)</p> <p>“bilig kıymetini biliglig bilir ukuşka ağırlık biligdin kelir” (KB 472)</p> <p>“tapınmak üçün keldim ewdin turup uzun yol yoridim saña yüz urup” (KB 599)</p> <p>“kimiñ boldı erse oğul kız kisi negü teg kelir ol kişiniñ usı” (KB 1165)</p> <p>“yoluñ oñça kelse itildi işiñ kalı solça kelse ulıp çal başiñ” (KB 1392)</p> <p>“yanut bérdi ögdülmiş aydı özüm tilek birle keldi açayın sözüñ” (KB 3454)</p> <p>“séziksiz kelir utru meñü ajun erej erse emgek uzalmaz uzun” (KB 4906)</p> <p>“telim tüş bolur yém içimke barır yarağsız yemiş bolsa teñsiz kelir” (KB 6605)</p> <p>“bu kut kelse yalñuk kutadur köni tümen ârzû birle talulap yér aş” (KB 682)</p>	<p>+dA</p> <p>+nI</p> <p>+dIn</p> <p>üçün</p> <p>teg</p> <p>+çA</p> <p>birle</p> <p>+sIz</p> <p>Ø</p>
<p>Kelür- (getirmek)</p> <p>Kelime Kutadgu Bilig’de Kültigin Abidesi ile aynı anlamda fakat keldür- şeklinde kullanılmıştır.</p>	<p>Ebin barımın ([kalı]sız kop) kelürti. (K 1)</p> <p>Bir tümen ağı altun kümüş kergeksiz kelürti. (K 12)</p> <p>Bunca bedizçig Tuygut ilteber kelü[r]ti. (KD)</p> <p>[Tabğ]aç kağanda (bedizçi) kelürtüm. (G 11)</p> <p>“ayıttı ilig aşnu odğurmuşığ ayur sözle keltür sözüñni bışığ” (KB 3842)</p> <p>“katığlan anı keldür emdi maña kuruğ kelme ansız maña ay toña” (KB 3277)</p> <p>“toğardın batarka yorıp tezigünür tilemiş tilekiñ sanga keldürür” (KB 4423)</p> <p>“bir ança turup söz ayıttı ilig ayur sözle keldür ay kılkı silig”</p>	<p>+(I)n</p> <p>+sIz</p> <p>+(I)g</p> <p>+dA</p> <p>+nI</p> <p>+kA</p> <p>Ø</p>

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/3 Summer 2010

	(KB 4898)	
<p>Kılın- (yaratılmak, vücuda getirilmek)</p> <p>Kelime Kutadgu Bilig'de kılınmak, yapılmak anlamlandır.</p>	<p>Üze (kök teñri) asra (yagız yer) kılındukda (D 1) İkin ara kişi oğlı kılınmış. (D 2) Anda kisre inisi eçisin teg kılınmaduk erinç, (D 5)</p> <p>“keçer kün içinde kerekiñ alın köçütçi kelirke itigin kılın” (KB 3788)</p> <p>“tapuğ öz kılın kılma özke yağı yağılıg kişike kopar miñ çoğı” (KB 4232)</p> <p>“negü teg kılınsa sen andağ kılın süçig sözlese söz süçig bol tilin” (KB 4307)</p> <p>“münol bu tiriglik tile edgü at isiz kılma edgün kılın meñü at” (KB 4468)</p> <p>“kalı tuşsa takşır yana ‘udri kol tilin künde tevbe^ kılınğıl yañı” (KB 5289)</p> <p>“kişi bol kişike kişilik kılın kişi atı oğdı özüñke alın” (KB 5789)</p> <p>“körü alsa yat baz keligli kişig ağır tutsa koldaş kılınmış işig” (KB 2548)</p>	<p>üze³⁰ ara³¹ teg +TA kisre +(In) Ø teg +In(vasita) +dA +kA +(I)g</p>
<p>Kir- (girmek)</p> <p>Kelime Kutadgu Bilig'de Kül Tigin Abidesi'ndeki anlamını korumaktadır.</p>	<p>Anda yana kirip (D 38)</p> <p>“kalı kaçaka kirme tutğıl özüñ kalı kaçasız bil uzatma sözüñ” (KB 27)</p> <p>“okıdı kör ay toldıka kıldı yol bu ay toldı kirdi kawuşturdı kol” (KB 766)</p> <p>“et öz ülgı barça boğuzdın kirür bu cân ülgı çın söz kulaktın kirür” (KB 991)</p> <p>“isizim yégitlik tiriglik isiz ökünçün sıgıt birle gürke kirür”</p>	<p>+dA +kA Ø +dIn birle</p>

³⁰ Cengiz Alyılmaz, üze edatını “mekanda (yerde) bulunma hali”ni ifade etmek için kullanılan edatlar içerisinde değerlendirmiştir. *OYSD*, s.61.

³¹ Cengiz Alyılmaz, ara edatını “mekanda (yerde) bulunma hali”ni ifade etmek için kullanılan edatlar içerisinde değerlendirmiştir. *OYSD*, s.64.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/3 Summer 2010

	(KB 1516) “turup tağka kirmiş özün yalñuzun tapuğ kılğuka bu tapuğ ked uzun” (KB 3204) “negü tér eşitgil özin tutnur er ödinde kirip kör ötüğ ötnür er” (KB 4103)	+In(vasita) +dA
Kon- (konmak, yerleşmek) <i>Kelime Kutadgu Bilig’de Kül Tigin Abidesi’ndeki anlamını korumaktadır.</i>	Biriye (Çoğay yış, Tögültün yazı) konayın. (G 6) “kayusı kopar kör kayusı konar kayusı çapar kör kayu suw içer” (KB 73) “kara erdi kuzğun tüsi teg başım kuğu kondı başka yetildi yaşım” (KB 5643)	+A ³² Ø +kA
Kör- (görmek, tâbi olmak) <i>Kelime Kutadgu Bilig’de Kül Tigin Abidesi’ndeki tabi olmak anlamını yütürmüştür.</i>	Tabğaç kağanka körmiş. (D 7) Anı körüp (G 13) Angar körü (biliñ.) (G 11) On Ok oğlınğa tatinga tegi bunı körü (biliñ.) (G 12) “ol élniñ bögüsü hakîmi turup at urmuş ol élniñ törüçe körüp” (KB 27) “akı sûretin kim köreyin tése kelip körsü hakan yüzini usa” (KB 104) “kişi edgü atın kör, alkış bulur atıkmiş isiz ölse karğış bulur” (KB 246) “tüzün kılkı alçak bağırsak köñül köreyin tése kel munı kör amul” (KB 107) “kamuğ neñni kördüm öz ügrün yorır kişi yılkı kuş kurt öz ügrin bilir” (KB 4196) “ukuşun ağar ol biligin bedür bu iki bile er ağırlık körür” (KB 289) “kiçig oğlanığ kör ukuşka ulam yaşı yetmeginçe yorımaz kılâm” (KB 293) “hâcib aydı aşnu maña kelsüni köreyin anı men méni körsüni”	+kA +nI +gAr +kA tegi +çA +In +nI bile +(I)g +I

³² Cengiz Alyılmaz, +(y)A ekini “mekanda (yerde) bulunma hali” eki olarak değerlendirmiştir. OYSD, s.63.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/3 Summer 2010

	(KB 509) “ilig kördi terkin okıdı anı ayıttı negü kıldı üdlele séni”	Ø
	(KB 1582) “ata bardı ornı kuruğ hem kokuz kokuz tolğuka kördüm oğlın ked uz”	+kA
	(KB 1626) “tüşümdemü kördüm séni men yatıp körürde yitürdüm yıradıñ batıp”	+dA
	(KB 6303) “yana yığlasa tüşte körse sakınç erej birle awnur bulur miñ sewinç”	
	(KB 6026)	
Kötür- (götürmek)	(tengri töpüsünde tutup) yügerü kötürmiş erinç. (D 11)	+GARU
<i>Kelime Kutadgu Bilig'de Kül Tigin Abidesi'ndeki anlamının yanı sıra kaldırmak, yükseltmek, yok etmek anlamını da yüklenmiştir.</i>	“bu yañlığ tapuğka itindi ajun yağı boynı egdi kötürdi özün” (KB 101)	+(In)
	“üdürdi adırdı kötürdi méni azuklar yolındın kiterdi méni” (KB 385)	+I +kA, +nI
	“yana kür küwez erdi kılkı köni küniñe kötürdi bu kılkı anı” (KB 409)	Ø
	“kötürdi saw altun kümüş neñ tawar ayur öz muñadsa maña bu yarar” (KB 485)	+In
	“törüttüñ méni sen kötürdüñ kutun yazukluğ kuluñ men tapuğsuz otun” (KB 1258)	(vasıta)
	“ilig me kötürsü kumarı birin kutadğay bu kün hem tusulğay yarın” (KB 6324)	
	“özün meñü beglik tilese tuçı törü kıl bodundın kötürgil küçi” (KB 1435)	+dIn
	“kamuğ edgüleriğ (ağır tut) kötür isizlerni tutma iligdin kotur” (KB 1455)	+ (I)g
	“kişilik üçün at urundı kişi kişilik bile at kötürdi kişi” (KB 1600)	bile
	“ağırladı ança kötürdi örü uçuzladı ança yawuzrak körü” (KB 1717)	
	“iç ilde kötürgil bodun küçlerin taşirtin arıtğıl karakçı barın” (KB 5547)	+çA

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/3 Summer 2010

		+dA
<p>Küzed- (gözetmek)</p> <p>Kelime Kutadgu Bilig’de Kül Tigin Abidesi’ndeki anlamını korumaktadır.</p> <p>Ayrıca Kutadgu Bilig’de aynı anlamda küdez-füli de kullanılmıştır.</p>	<p>Kül Tiginig küzedü (B)</p> <p>“yine bu ra‘iyyet küdezgü anı melik me küzetse teni me cânı” (KB 43)</p> <p>“sêni men küdezgü kerek men kéçe méni ol küdezür söz aydım açâ” (KB 3765)</p> <p>“neteg kim biligsiz bilümez muni ukuşluğ ukupan küzetür anı” (KB 22)</p> <p>“sözüñni küdezgl başıñ barmasun tiliñni küdezgl tişñ sınmasun” (KB 167)</p> <p>“biliglig bilig bérđi tilke bışığ ayâ til idisi küdezgl başığ” (KB 168)</p> <p>“üdiñe küdezgü işig iwmeğü kamuğ iş üdinde bolur ay bögü” (KB 557)</p> <p>“bayat bérsü küç bu tapuğ kılğuka küdezsü sangar öz tapuğ yazğuka” (KB 600)</p> <p>“isizdin küdezgl ula edgüke muñadurmağıl sen yégü kedgüke” (KB 1264)</p> <p>“kalınka katılsa sen bekle sözüğ kişiler ewinde küdezgl közüñ” (KB 1324)</p> <p>“kayu beg bodunka törü bérnese küdezmese bodnın yégüçi yése” (KB 2136)</p> <p>“serimlig kerek hem tuta bilse öz közin ked küdezse tilin tıdsa söz” (KB 2480)</p> <p>“özüñni negü teg küdezse özüñ işiñni anı teg küdez kes sözüğ” (KB 4268)</p> <p>“kalı teñsiz erse tüşi ked yawuz çığayka bérıp neñ küdezgü et öz” (KB 4369)</p> <p>“séziksiz küdezür anı bir bayat tilekin bérür hem bulur edgü at” (KB 6248)</p>	<p>+dA</p> <p>+(I)g</p> <p>+I</p> <p>+nI</p> <p>+(I)g</p> <p>+kA</p> <p>+gAr</p> <p>+dIn</p> <p>+dA</p> <p>+(I)n</p> <p>teg</p> <p>Ø</p> <p>+sIz</p>

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/3 Summer 2010

Olur- (oturmak) Kelime Kutadgu Bilig'de Kültigin Abidesi ile aynı anlamda fakat oldur- şeklinde kullanılmıştır.	Bu ödke olurtum. ³³ (G1)	+kA
	Neñ yılsıg budunka olurmıdım. (D 26)	
	Türk kağan Ötüken yış olursar. (G 3)	Ø
	Bu yirde olurup. (G 4)	+dA
	Tengri yarlıkadukın üçün ([ö]züm kutum) bar üçün (kağan) olurtum. (G 9)	üçün
	İçre aşsız, taşra tonsuz, ³⁴ yabız yablak budunda üze olurtum. (D 26)	+rA ³⁵ , +dA üze ³⁶
	Kişi oğlında üze (eçüm apam Bumın Kağan İstemi Kağan) olurmış. (D 1)	+çA
	İkin ara, idi oksuz Kök Türk anca olurur ermiş. (D 3)	
	“ilig bir kün ay toldını üdedi orun bérdi oldur téyü imledi” (KB 955)	Ø
	“ilig bir kün oldrup özi yalñuzun okıp kirdi ay toldı sewnür özün” (KB 620)	+In (vasıta)
“ağırladı hâcib orun bérdi tör edeb birle ay toldı oldurdı kör” (KB 577)	birle	
“kümüş kürsî urmuş öze oldurur bu kürsî adakı üç adrı-turur” (KB 771)	öze	
Ö- (düşünmek) Kelime Kutadgu Bilig'de Kül Tigin Abidesi'ndeki anlamını korumaktadır.	Anyığ bilig anda öytür ermiş. (G 5)	+dA
	Bir todsar açsık ömez sen. (G 8)	Ø
	“negü tér eşitgil ay ilçi бүгү бүгүлеп килур илчи күнде өгү” (KB 3142)	+dA
	“kadaşı uzattı kör ögdülmişig tutuzdı takı söz ömiş bilmişig” (KB 3834)	+(I)g
	“kılayın tése sen bayatka tapuğ	+kA

³³ Ahmet B. Ercilasun, bu cümleyi “Bu zamana hükmettim” şeklinde yorumlamaktadır. Bu yoruma göre fiil oturmak değil mecazi bir anlam yüklenerek hükmetmek anlamında kullanılmaktadır. Geniş bilgi için bk. Ahmet B. Ercilasun, *Makaleler*, Hazırlayan, Ekrem Arıkoğlu, Akçağ Yayınları, Ankara, 2007, s.92.

³⁴ Talat Tekin, “içre aşsız, taşra tonsuz” ifadesini deyimler içerisinde değerlendirmiştir. *OY*, s.19.

³⁵ Cengiz Alyılmaz, +rA ekini “mekanda (yerde) bulunma hali” için kullanılan ekler arasında değerlendirmiştir. *OYSD*, s.62.

³⁶ Cengiz Alyılmaz, “+dA üze” için “mekânda (yerde) bulunma hali” ni ifade etmek için kullanılan “ek+edat” birleşimi görüşünü belirtmektedir. *OYSD*, s.61.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/3 Summer 2010

	et özke ömiş bérme yapğıl kapuğ” (KB 4560)	
Ökün- (pişman olmak) <i>Kelime Kutadgu Bilig’de Kül Tigin Abidesi’ndeki anlamını korumaktadır.</i>	Antag ödke ökünüp (D 40) “tiriglik üçün öknür erse özün ökün tutçı yığla kurıtma közün” (KB 1239) “öküندی bu ay toldı tındı uluğ ayur-men yitürdüm könilik yoluğ” (KB 1128) “küser-men yégitlik ke öknür özüm ökünçüm asığ yok keser-men sözüm” (KB 363) “ukuş suz öküندی ayur ay ukuş seniñsiz muñadur-men artuk üküş” (KB 1859) “oğulsuz ölünde öküندی tilin ayâ kin keligli oğul kız kılın” (KB 3373)	+kA üçün Ø +kA +sIz +In (vasıta)
Öl- (ölmek) <i>Kelime Kutadgu Bilig’de Kül Tigin Abidesi’ndeki anlamını korumaktadır.</i>	Öküş Türk budun öltüg. (G 6) Ol at anda ölti. (D 33) “kişi tuğdı öldi sözi kaldı kör özi bardı yalñuk atı kaldı kör” (KB 182) “telim halklar öldi bu boğuzı üçün kara yér katında yéyür ot öçün” (KB 4328) “kanı ol tütüşügli dünyâ için turu kaldı dünyâ ol öldi kü çün ” (KB 6442) “kızığ tutma ewde uzun begsizin ökünç birle ölgey özün ıgsizin” (KB 4510) “ne begler yaturlar kara yér bolup ne bilge büğü sızdı yér de ölüp” (KB 4723) “bu köñli bedük er osallık kılur osal er ya buzlor ya üd süz ölür” (KB 2297)	Ø +dA Ø üçün +In (vasıta) birle +dA +sIz
Ölür- (öldürmek) <i>Kelime Kutadgu Bilig’de Kültigin</i>	Kırkız kaganın ölürtümüz. (D 36) Kaganın anda ölürtümüz. (D 38) Karlukuğ ölürtümüz, (altımız.) (K 2)	+(In) +dA +(I)g

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/3 Summer 2010

Abidesi ile aynı anlamda fakat öldür- şeklinde kullanılmıştır.	Türk budun ölüreyin (uruğsıratayın.) (D 10) “muñukmuş kişiler ölümüg kolar ölümüg koluğlı er öldrü ölür” (KB 2397) “uwutka bolup korklık alplik kılur ögünçke bolup er özin öldürür” (KB 2292)	Ø Ø +(In)
Sakin- (düşünmek) Kelime Kutadgu Bilig'de Kül Tigin Abidesi'ndeki anlamın yanı sıra sakın-, san-anlamını da yüklenmiştir.	Anca sakındım. (K 11) “negü bar ajunda ölümün katığ ölümüg sakınsa kiter miñ tatığ” (KB 1139) “sözün kesti ança sakındı turup akıttı közün yaş kör oğlın körüp” (KB 1157) “tapuğka érig bol bayatka tapın yazuktın yarak tur özünni sakın” (KB 1329) “bütünsüz bar erse yıratğu anı siziklig bar erse sakıñu anı” (KB 2584) “ay odğırmiş emdi okır-men séni öz aşğı tiler tép sakınma ménı” (KB 3257) “negü tér eşitgil sakınuk başı bu dünyâ işindin sakınmış kişi” (KB 3566) “töşek koldı yattı sakındı özün negü sözlegüsi kadaşı közün” (KB 3950) “teşi teg yémegil yéme tawrakın silig bolma artuk tişi teg sakın” (KB 4132) “yéme keçti kaç kün bu sözke adın sakındı ilig baktı ördün kédin” (KB 4933) “bu künke yarın bar ayıtğu küni yarınka sakınsa yoriğı köni” (KB 5309)	+çA +(I)g +çA +nI +I +dIn +(In) teg Ø +kA
Sanç- (mızraklamak) Kelime Kutadgu Bilig'de Kül Tigin	Altı erig sançdı. (K 5) Süsün sançdıımız. (K 6) Tokuz eren sançdı. (K 9) “tiren arka bérme yağıka bolup yağığ sanç yok erse uruş yat ölüp” (KB 2378)	+(I)g +(In) Ø +(I)g

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/3 Summer 2010

Abidesi'ndeki anlamının yanı sıra dürt-, vur-anlamını da yüklenmiştir.	“çerig sançmış alp er tutuzmuş ayu maña tört miñ er sü tükel sü téyü” (KB 2335) “bu saklık bile sançtı begler yağı osallık bile buzdı beglik bağı” (KB 2026)	Ø bile
Sıma- (Kırmamak) Kelime Kutadgu Bilig'de Kül Tigin Abidesi'ndeki anlamını korumaktadır.	Meniñ sabımın sımadı. (G 11) “bu iş tuş yükin yüd sıma köñlini sözümni unitma küdezgl muni” (KB 4264) “havâ ârzû boynı sımağınça öz könilik yolıña kirümez et öz” (KB 4807)	+(I)n +nI Ø
Sök- (sökmek) Kelime Kutadgu Bilig'de Kül Tigin Abidesi'ndeki anlamını korumaktadır.	Sünüg batımı karıg söküpen (D 35) “ayu bér maña sen kayusu yarar çerigin sögüp ol yağısın tarar” (KB 2268)	+(I)g +(I)n
Teg- (değmek, ulaşmak) Kelime Kutadgu Bilig'de Kül Tigin Abidesi'ndeki anlamını korumaktadır.	taluyka (kiçig) tegmedim. (G 3) Alp er bizinge tegmiş erti. (D 40) “katılsa kılıç baldu birle tegiş tişin tırñakın teg yaka tut iliş” (KB 2377) “atam kıldı erdi kör edgü du‘â du‘â birle tegdim bu yérke ağa” (KB 1803) “kapuğka tegip tüşti kirdi yorıp körü aldı hâcib kişisi kelip” (KB 520) “mungar tegdi kesti sözini ilig turup çıktı ögdülmiş akru silig” (KB 4932) “sınamış bütülmiş kişig tut katıg saña teggey andin tümen miñ tatıg” (KB 1300) “ajunuğ neçe térse öz ölgülüg iki böz tegir ol saña belgülüg” (KB 3616)	+kA +In (vasıta) birle +kA +gAr +dIn Ø
Tıñla- (dinlemek) Kelime Kutadgu	Bu sabımın (edgüti) eşid, (katıgdı) tıñla (G 2) “idi yakşı aymış kişide burun sözüg tuñla kılma köñülde orun”	+(I)n +(I)g

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/3 Summer 2010

<p><i>Bilig'de Kül Tigin Abidesi'ndeki anlamını korumaktadır.</i></p>	<p>(KB 5874) “eşittim sözüñni ögün tıñladım sözüm kestim emdi sözüğ teñledim” (KB 4875) “idi yakşı aymış biliglig bögü biliglig bögüler sözin tıñlağı” (KB 3594) “çığay tul yetim kışsa^ bérse ötüğ anı (barça) tıñlap ötüñse ötüğ” (KB 2498)</p>	<p>+In (vasıta) +(In) +nI</p>
<p>Ti- (demek) <i>Kelime Kutadgu Bilig'de Kül Tigin Abidesi'ndeki anlamını korumaktadır.</i></p>	<p>Türk kara kamağ bodun <i>anca</i> timiş: (D 9) “ırânlığlar şâh nâme^ térler mungar tûrânlığ kutadğu bilig tép ukar” (KB 30) ““adilka (kün toğdı ilig) tép atar anı kör meliklik kurıña tutar” (KB 68) “sêni siz téseler <i>anı</i> siz tégil takı anda yégrek yanut sözlegil” (KB 4310) “negü tér eşitgil ukuşluğ bögü bögüler sözin (sözke ul tüp) téğü” (KB 6061) “kalı biz kişi ersemiz ay bögü olarığ^ séziksiz firişte tigü” (KB 6428) “inançsız tême emdi sökme méni inanç kılmağa dünyâ kodğa sêni” (KB 1091) “bu ma^ni <i>üçün</i> (atım ay toldı) tép atadı biliglig sözin yinçge yıp” (KB 748) “tilin sözlemese ağın tér kişi üküş sözlese atı yañşak başı” (KB 1027) “maña bütsü méndin téyü bilmesü yéme yarlığ eştip kite turmasu” (KB 3179)</p>	<p>+çA +gAr +kA +I, +nI +(In) +(I)g +sIz üçün Ø +dIn</p>
<p>Tik- (dikmek) <i>Kelime Kutadgu Bilig'de Kül Tigin Abidesi'ndeki anlamının yanı sıra dürtmek, sokmak, (ağaç) dikmek</i></p>	<p>Kañım kağan<i>ka</i> Baz kağanı<i>ğ</i> balbal tikmiş. (D 16) “isiz işke yakma saña kılğa kor isizlik yılan ol sêni tikge kör” (KB 1297)</p>	<p>+kA ,+(I)g +I</p>

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/3 Summer 2010

<i>anlamlarını da yüklenmiştir.</i>		
<p>Tog- (aşmak, geçmek)</p> <p><i>Kelime Kutadgu Bilig’de doğmak, meydana çıkmak, yükselmek anlamlarında kullanılmıştır.</i></p>	<p>Kögmen yı^şig toga (D 35) Ol yılka Tü[rgiş tapa Altun yı^şig] toga (D 37)</p> <p>“yaruklukı eksür yana yok bolur tuğar kέçe azın yana ok tolur” (KB 734)</p> <p>“tışıke bir erkek bolur kör eri aniñdin tuğar tuğsa iki urı” (KB 980)</p> <p>“biligsiz tuğar ol turu öğrenür bilig bilse ötrü kamuğ iş unar” (KB 1680)</p> <p>“kişi öğrenipmü bolur ol büğü azu tadu birle tuğarmu tigü” (KB 1816)</p> <p>“anasında tuğsa tuğar beglikin körü öğrenür iş bilür yégligin” (KB 1932)</p> <p>“ölümke tuğar bu tuğuglı kişi atın iz kodur bu ölügli kişi” (KB 5264)</p> <p>“oñay ewrilür emdi ewren saña tilekçe tuğar ay kün üdlele toña” (KB 6231)</p> <p>“takı bolmaz erse ajun barça kodtum ögüz teg akayı tüpi teg toğayı” (KB 6573)</p> <p>“kişi tuğdı öldi sözi kaldı kör özi bardı yalñuk atı kaldı kör” (KB 182)</p>	<p>+ (I)g +kA</p> <p>+In (vasıta)</p> <p>+dIn +sLz</p> <p>birle</p> <p>+dA +kA +çA</p> <p>teg</p> <p>Ø</p>
<p>Törü- (türemek)</p> <p><i>Kelime Kutadgu Bilig’de Kül Tigin Abidesi’ndeki anlamının yanı sıra meydana gel- anlamını da yüklenmiştir.</i></p>	<p>Kişi oğlı kop ögeli törümiş. (K 10)</p> <p>“karında törümiş kılınç ögretig yağız yer katında kiter ay tetig” (KB 883)</p> <p>“menidin törümiş özün men téme özün men tése ay unu ornuñ ol” (KB 5413)</p> <p>“bu dünyâ itigi bulardın-turur ajunda tañ işler bulardın törür” (KB 4459)</p> <p>“oğul kız törüse kimesi sınır kime sınsa suwda tirig kim kalur” (KB 3387)</p>	<p>Ø</p> <p>+dA</p> <p>+dIn</p> <p>Ø</p>

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/3 Summer 2010

<p>Tut- (tutmak, almak, yönetmek)</p> <p>Kelime Kutadgu Bilig'de Kül Tigin Abidesi'ndeki anlamını korumaktadır.</p>	Anı üçün ilig anca tutmuş erinç. (D 3)	üçün, +(I)g, +çA
	Tabğaçğı begler Tabğaç atın tutupan (D 7)	+(In
	İltiriş Kağanıġ ögüm İlbilge Katunuġ tengri töpüsinde tutup. (D 11)	+dA
	Eçümüz apamız tutmuş (yir sub idisiz bolmazun) (D 19)	Ø
	Oñ tutuk yurçın yaraklıg eligin tutdı. (D 32)	+In (vasıta)
	“anıñda naru barça yılkı sanı tilese munı tut tilese anı” (KB 266)	+nI
	“bedük bir biçekig eligde tutar solındın urâġün oñındın şeker” (KB 772)	+dA
	“iweklik bu erdi séni bilmedin yakın tuttım özke tapındırmadın” (KB 634)	+kA
	“teñi birle tutsa tirilmiş neñin yorık tüzse kılkı kılınçı yañın” (KB 705)	birle
	“maña urmasa örk méni tuttaçı keyik teg kaçır-men kim ol yetteçi” (KB 722)	+I
	“serinse kişi öz tilekin tapar serip turdaçı er ürüñ kuş tutar” (KB 1319)	Ø
	“ata öldi erse oġul bar tirig birisin yitürdüm tutayın birig” (KB 1579)	+(I)g
	“tokıdı kapuġ akru elgin tutup turup çıktı terkin kadaşı ukup” (KB 4972)	+In (vasıta)
	“atın tuttı mindi bir oġlan bile kadaşı tapa bardı sewnü küle” (KB 4970)	+(In
“bu kâfir üçün tut er at sü tolum ölüp tüşse kâfirde bolmaz ölüm” (KB 5485)	üçün	
“tonın kedti terkin atını tutup yana karşıka bardı ewdin turup” (KB 6224)	+I	
“kimi sewdim erse sewüg cânça tuttım cefâ keldi andın kimi met seweyi” (KB 6578)	+çA	

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/3 Summer 2010

<p>Tüzül- (anlaşmak, düzeltmek)</p> <p>Kelime Kutadgu Bilig’de düzel-anlamındadır.</p>	<p>Tabğaç budun <i>birle</i> tüzültüm. (G 4)</p> <p>“bayat birge barça tilekiñ tükel yekig ked yağıla bayat<i>ka</i> tüzül” (KB 6251)</p> <p>“yorıdı bir ança bu yañlıg kutun tüzüldi éli bodnı barça bütün” (KB 1042)</p> <p>“negü tér eşitgil süzülmiş kişi idisi <i>bile</i> (çın) tüzülmiş kişi” (KB 4795)</p>	<p>birle</p> <p>+kA</p> <p>Ø</p> <p>bile</p>
<p>Ud-(kovalamak)</p> <p>Kelime Kutadgu Bilig’de Kül Tigin Abidesi’ndeki anlamının yanı sıra uy- anlamını da yüklenmiştir</p>	<p>iki eriğ udu (aşuru sançdı.) (D 36)</p> <p>“él aşğın buzup sen öz aşğın kodup ne edgü tiler sen bu yér<i>ke</i> udup” (KB 5747)</p> <p>“bu kün men barır-men munu erksizin yarın sen kelir sen udu şeksizin” (KB 1365)</p> <p>“uluğ toy bakıp kör yaturlar küdü okır bizni barğu seziksiz udu” (KB 5340)</p>	<p>+(I)g</p> <p>+kA</p> <p>+In (vasıta)</p> <p>+sIz</p>
<p>Udıma- (uyumamak)</p> <p>Kelime Kutadgu Bilig’de Kül Tigin Abidesi’ndeki anlamını korumaktadır.</p>	<p>Türk budun <i>üçün</i> tün udımadım, küntüz olurmadım.³⁷ (D 27)</p> <p>“usanma ay ilig udıma odun özüñde kédin edgü atıñ kodun” (KB 3786)</p> <p>“yawa kıldıñ erse tiriglik kalı ökünç <i>birle</i> tün kün udıma ulı” (KB 5148)</p>	<p>üçün</p> <p>Ø</p> <p>birle</p>
<p>Ur- (vurmak, taş yazmak)</p> <p>Kelime Kutadgu Bilig’de Kül Tigin Abidesi’ndeki anlamını korumaktadır.</p>	<p>Türk [budun ti]rip il tutsıkiñ<i>m</i> <i>bunda</i> urtum. (G 10)</p> <p>Beñgü taş<i>ka</i> urtum. (G 11)</p> <p>Yarıkinda yalmasında yüz artuk okun urtı. (D 33)</p> <p>Bir eriğ okun urtı. (D 36)</p> <p>“uwut kimde bolsa kamuğ iş<i>ni</i> ur”³⁸ uwut birle yalñuk otun kapğı tur” (KB 2202)</p>	<p>+(I)n, +dA</p> <p>+kA</p> <p>+In(vasıta)</p> <p>+(I)g</p> <p>+nI</p>

³⁷ Talat Tekin, “tün udımadım, küntüz olurmadım” ifadesini deyimler içerisinde değerlendirmiştir. *OY*, s.19.

³⁸ Ahmet B. Ercilasun, “iş urmak” kelime grubunu birleşik fiiller içerisinde değerlendirmiştir. *KBGF*, s.63.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/3 Summer 2010

	<p>“negü tér eşitgil yağıçı kür er bu saklık bile öz yağısın urar” (KB 2019)</p> <p>“elig başka urdı bu odğırmişa sakındı uzun keç kötürdi başa” (KB 3682)</p> <p>“yanut bérđi ögdülmiş aydı kadaş okun urdı üdlek köñül kıldı baş” (KB 5688)</p> <p>“elig kavşuru tut adakñ tüzse bu oñ elgiñ urğıl sol elgiñ öze” (KB 4056)</p> <p>“kılıç ursa bıçsa yağı boynını törü birle tüzse éli bodnını” (KB 286)</p> <p>“yarağsızını boğdı eligde urup isizig yıratdı élindin sürüp” (KB 437)</p> <p>“ne yawlak neñ ol bu ölüm tarmakı ne yawlak erür bu kişig urmakı” (KB 1179)</p>	<p>bile, +(I)n</p> <p>+kA</p> <p>+In(vasita)</p> <p>öze</p> <p>Ø</p> <p>+dA</p> <p>+(I)g</p>
<p>Yañıl- (yanılmak, hata işlemek)</p> <p>Kelime Kutadgu Bilig'de Kül Tigin Abidesi'ndeki anlamını korumaktadır.</p>	<p>Özi yañıldı. (D 20) (igidmiş bilge) kağanıñın (ertmiş barmış edgü) ilinge (kentü) yañıldığ. (D 23)</p> <p>“yañıldı bu tüşte meniñ bu özüm negü teg açayın kişike sözüñ” (KB 630)</p> <p>“katığlan yañılma könilik yolın yégitlik yawa kılma asğın alın” (KB 360)</p> <p>“yorıkñ köni tut yañılma özüñ köñül til kiçig tut bedütme sözüğ” (KB 1282)</p> <p>“köñül til köni tut kör erdem uluğ özüñni unitma yañılma yoluğ” (KB 5210)</p> <p>“birisi bitigde yañılma sözüğ birisi tili birle étse sözüğ” (KB 2736)</p>	<p>Ø</p> <p>+In (vasita)</p> <p>+kA</p> <p>+dA</p> <p>+(I)n</p> <p>Ø</p> <p>+(I)g</p>
<p>Yany- (yaymak, dağıtmak)</p> <p>Kelime Kutadgu Bilig'de Kül Tigin Abidesi'ndeki anlamını yay-şeklinde korumaktadır.</p>	<p>Anı yanyıp (D 34)</p> <p>“idi çın bütün ked kerek er köni köñül yaymasa ötrü tutsa muni” (KB 2744)</p>	<p>+nI</p> <p>Ø</p>

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/3 Summer 2010

<p>Yarat- (düzene sok-)</p> <p>Kelime Kutadgu Bilig’de yaratmak, vücuda getirmek anlamlarında kullanılmıştır.</p>	<p>Az Kırkız budunu<u>ğ</u> yarat[ıp (keltimiz.)] (D 20)</p> <p>Eçüm apam törüsin<u>çe</u> yaratmış,(boşğurmuş.) (D 13)</p> <p>“yaşıl kök yarattı <u>öze</u> yulduzi kara tün törütti yaruk kündüzi” (KB 127)</p> <p>“yaşıl kök yarattı yaruttı kün ay kara tün yaruk kün sakışlığ yıl ay” (KB 3193)</p> <p>“iki ew yarattı bu halk<u>ka</u> kamuğ biri atı uçmak biriniñ tamuğ” (KB 3654)</p> <p>“yarattı kalın barça sansız kulu<u>ğ</u> tilemişke bérdi ağırlık kamuğ” (KB 3722)</p>	<p>+ (I)g</p> <p>+çA</p> <p>öze</p> <p>Ø</p> <p>+kA</p> <p>+ (I)g</p>
<p>Yarlıka- (bağışlamak, esirgemek)</p> <p>Kelime Kutadgu Bilig’de buyurmak, emretmek, affetmek, bağışlamak anlamlarında kullanılmıştır.</p>	<p>[Anda] kisre teñri yarlıkazu (D 29)</p> <p>“kamuğ mü’min<u>ig</u> sen tüzü yarlıka yarınkı bekâdın bu kün kıl likâ” (KB 397)</p> <p>“yat<u>ığ</u> yarlıkağıl içür bér yégü ümeg edgü tutğıl ay bilge büğü” (KB 495)</p> <p>“yana aydı ay toldı uktum munı ilig yarlıkadı bu sözler köni” (KB 896)</p> <p>“kuluñ men idim sen maña ay ğafür mén<i>i</i> yarlıkağıl yazukum keçür” (KB 6511)</p> <p>“üküş edgü yarlığ tümen öt erig maña yarlıkamış kamuğ sözlerig” (KB 3733)</p>	<p>+TA kisre</p> <p>+ (I)g</p> <p>Ø</p> <p>+I</p> <p>+kA</p>
<p>Yaşa-(yaşamak)</p> <p>Kelime Kutadgu Bilig’de Kül Tigin Abidesi’ndeki anlamını korumaktadır.</p>	<p>[Kül] Tigin ol sünüş<u>de</u> otuz yaşayur erti. (K 2)</p> <p>Kül Tigin bir kırk yaşayur erti. (K 2)</p> <p>Öd tengri yaşar. (K 10)</p> <p>“esenin tirilgil üküş yıl yaşa sewinçin awınçin üküş él aşa” (KB 1480)</p> <p>“kişi kırk yaşap öz tadu bilmese tükel yılkı ol bu neçe sözlese” (KB 4637)</p> <p>“âhır ölgü özün kara yér bolup</p>	<p>+dA</p> <p>Ø</p> <p>Ø</p> <p>+In</p>

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/3 Summer 2010

	ölüm tutsa éltür ökünçün yaşa” (KB 6400) “ajun bütrü tuttum sikender tutarça tükel nûh yaşın men yaşadım yaşattım” (KB 6548)	(vasıta) +(In)
Yat- (yığılmak, yatmak) Kelime Kutadgu Bilig'de Kül Tigin Abidesi'ndeki anlamını korumaktadır.	Süñükün tağça yatdı. (D 24) Ölügi yurtta yolta yatu (K 9) “künün yemedi kör tünün yatmadı sêni koldı rabda adın kolmadı” (KB 38) “ayur ay tirig sen usanma odun usandım ökünçün yatur-men yılın” (KB 1449) “dirîgâ seniñ teg kişiler ölüp kara yerde yatsa süñüki ulup” (KB 6415) “bu kün yatma emge işiñni itin keçer emgekiñ sen köçerde unıt” (KB 6083) “yağı ol erig yatsa odğurğuçı münin erdemin ilke bildürgüçi” (KB 3413) “usuz yattı saknu bir ança oduğ kalık kırtışı tuttı kâfür boduğ” (KB 4891) “kara karnı todsa kör ud teg yatur yawa sözke awnur özin semritür” (KB 988) “yana cem' ü tefrik misâhatka öt yêti kat felekni yatur yamça tut” (KB 4381) “men emdi ew içre yatur-men osal işim barça taştın ay bilgi tükel” (KB 5848)	+çA +dA +In (vasıta) +dA Ø +(I)g +sIz teg +nI +rA
Yorı- (yürümeğe) Kelime Kutadgu Bilig'de Kül Tigin Abidesi'ndeki anlamını korumaktadır.	Taşra yorıyur. ³⁹ (D 12) “kişi öz tilekin yorısa yoluğ añar tegmez emgek ay bilgi uluğ” (KB 3322) “kiçig oğlanığ kör ukuşka ulam yaşı yetmeginçe yorımaz kılâm” (KB 293)	+rA +(I)g Ø

³⁹ Talat Tekin, “baş kaldırıyor” şeklinde anlamlandırmıştır. *OY*, s.41.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/3 Summer 2010

	<p>“kişenlig küremez kerekçe yorır tuşağlıg yıramaz tilekçe barır” (KB 316)</p> <p>“bu ol dîn yolu hem bu dünyâ yolu bu yolça yorı yolda azma ulı” (KB 6498)</p> <p>“yorıdı bir ança bu yañlıg kutun tüzüldi éli bodnı barça bütün” (KB 1042)</p> <p>“kayudın kelir erki kañça barır kayuda-turur erki kayda yorır” (KB 1529)</p> <p>“tapuğda yoriğlı umınçka yorır tapuğçı umınç kesse turmaz barır” (KB 5514)</p> <p>“yaşı kısğa isiz ökünçün karır uzun yaşığ edgü ökünçsüz yorır” (KB 348)</p> <p>“erej edgü kolsa yorı edgü bol üküş ni‘met içre yorı meñü bol” (KB 5237)</p> <p>“büte boldı ilig yüzün körmedim sakınç kadğu birle yorıp külmedim” (KB 1587)</p> <p>“turup çıktı odğürmiş andın yorıp udu çıktı ilig uzatu barıp” (KB 5444)</p> <p>“munı ma saña emdi öğretgü ol negü teg yoriğu anı bilgü ol” (KB 4166)</p> <p>“bu yañlıg yorırlar odunmuş kişi udımış-tururmız usayuk başı” (KB 6159)</p> <p>“turup bardı ilig taparu yorıp okıdı ilig bu köründi kirip” (KB 6278)</p>	<p>+çA</p> <p>+In (vasıta)</p> <p>+dA</p> <p>+kA</p> <p>+sIz</p> <p>+rA</p> <p>birle</p> <p>+dIn teg</p> <p>yañlıg</p> <p>taparu</p>
<p>Yorıt- (yürütmek)</p> <p>Kelime Kutadgu Bilig’de Kül Tigin Abidesi’ndeki anlamını korumaktadır.</p>	<p>Bunca yirke tegi yorıtdım. (G 4) (Edgü bilge) kişig (edgü alp) kişig yorıtmaz⁴⁰ ermiş. (G 6)</p> <p>“komıtsa köñül kör yorıtsa kişig yakın boldı sakın tilemiş işig” (KB 3701)</p> <p>“bu dünyâ işiñe iş erdim bile işiñni yorıttım könilik bile”</p>	<p>+kA tegi</p> <p>+(I)g</p> <p>+(I)g</p> <p>+nı, bile</p>

⁴⁰ Talat Tekin, “ilerletmezler imiş” şeklinde anlamlandırmıştır. OY, s. 36.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/3 Summer 2010

	(KB 1355) “köñülde kiterse kör öç keklerin tilinde yoritsa köñülde barın” ⁴¹	+dA
	(KB 3428) “için irtemegil ya kılkın tözin meger tilde teñsiz yoritsa sözün”	+sIz, +(I)n
	(KB 4340) “törütmezde aşnu bayat bu ‘âlem törütüti yoritıti bu levh-u kalem”	Ø
	(KB 2227)	
Yügür- (akmak)	Kanıñ subça yügürti. (D 25)	+çA
Kelime Kutadgu Bilig’de koş-, seyirt-, yürü-anlamlarında kullanılmıştır.	“bu oğlan yügürdi tegürdi sözi tonın kedti turdı sewinçin özi” (KB 575)	Ø
	“çerigde bir ança busuğka kigür yadağ okçı tüşrüp sen öñdün yügür” (KB 2370)	+dIn
	“taşirtın negü tuşsa yañluk yazuk munu men yügürdeçi kul-men anuk” (KB 3115)	+nI
	“karın todsa awka yügürmez bolur idisi tilekinçe barmaz-turur” (KB 3602)	+kA
	“tilek ârzü birle yügürdüm néçe men kuturmuş böri teg ajunnu ulıttım” (KB 6542)	birle

TABLO 2:

	Ağıt-	Al-	Alkın-	Ar-	Artat-	Bar-	Bas-
Kül Tigin	+(I)n	+(I)g +(I)n	+dA	+In (vasıta)	+(I)n	sayu Ø +gArU tapa	+(I)g +dA

⁴¹ Ahmet B. Ercilasun, “til yorit-” ifadesini birleşik filler içerisinde değerlendirmiştir. *KBGF*, s. 78.

K.B.	+nI	+(I)g +(I)n +kA (+dA kodu) +nI birle +In (vasıta) +dIn +dA	Ø	+I +(I)g	Ø +I +(I)n, +(I)g birle +dA	Ø +gAr +kA teg tapa taparu +(I)g +çA +dA +In (vasıta) +dIn +sIz bile	Ø birle +nI +(I)g +(I)n
-------------	-----	--	---	-------------	--	---	-------------------------------------

	*Bası k-	Bil-	Bin-	Bir-	Biti-	Bol-	*Bul-	Eşid-
Kül Tigin	+kA	+çA +(I)n	+(I)g Ø +(I)n	+çA Ø +(I)g +dA	kA Ø	+dA +(I)n +kA (+TA kisre) Ø üçün	+kA	+(I)n +nI Ø

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/3 Summer 2010*

K.B.	+kA +In (vasıta)	Ø +sIz +nI +dA birle +kA +(I)g +(In) +dIn +I	Ø +(In) bile +kA	Ø +gAr +kA +(I)g +dIn +In (vasıta) +sIz +In birle +I üçün +nI +çA +dA	+kA birle Ø öze +dA +nI +In +In (vasıta) +sIz +In +(I)g +I +dIn teg	Ø +dA +kA üçün +sIz teg birle öze +çA +dIn +In (vasıta) +(I)g +gAr	Ø +I bile +(I)g +nI +In (vasıta) +(In) +dIn	Ø +dA +nI +In (vasıta) +dIn +(In) birle
-------------	----------------------------	---	---------------------------	---	---	---	---	--

	It-	İgit-	*İt-	Kal-	Kazg an-	*Keç-	Kel-	Kel ür-
Kül Tigin	+(In) +(I)g	+(I) g +dA	+(I)g +dA +çA Ø	+dA +sIz	+kA, +(I)g +çA +(In)	+kA, +(I)g	+dA +dIn +çA Ø +In (vasıta)	+(I) n +sIz +(I) g +dA

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/3 Summer 2010*

K.B.	Ø	birle	Ø	Ø	Ø	Ø	Ø	Ø
	+In	+ke	birle	+dIn	bile	+dIn	+In	+nI
	(vasıta	tegi	+In	+kA		+dA	(vasıta)	+kA
)	+dA	bile	+dA		birle	+kA	
	+kA	+I	+kA	+sIz		teg	+dA	
	+gAr	+dIn	+(I)g	+In		+In	+nI	
	+dIn	+kA	+nI	(vasıta		(vasıta	+dIn	
	+nI		+gAr))	üçün	
	+I			bile		öze	teg	
	üçün			+ra		+(I)g	+çA	
				+I			birle	
							+sIz	

	*Kı lm-	Kir-	Kon-	*Kör-	*Kötür-	Küzed-	Olur-	Ö-
Kü	üze	+dA	+A	+kA	+GArU	+(I)g	+kA	+dA
l	ara			+nI			Ø	Ø
Ti	teg			+gAr			+dA	
gi	(+TA			(+kA			üçün	
n	kirse)			tegi)			+rA	
							+dA	
							üze	
							+çA	

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/3 Summer 2010*

K.	Ø	Ø	Ø	Ø	Ø	Ø	Ø	+dA
B.	+(In teg +In (vasıta) +dA +kA +(I)g	+kA +dIn birle +In (vasıta) +dA	+kA	+çA +In +nI bile +(I)g +I +kA +dA	+(In +I +kA +nI +In (vasıta) +dIn +(I)g bile +çA +dA	+I +nI +(I)g +kA +gAr +dIn +dA +(In teg +sIz	+In (vasıta) birle öze	+(I)g +kA

	Ökün-	Öl-	Ölür-	*Sakın-	*Sanç-	Sıma-	Sök-	Teg-
Kül Tigin	+kA	Ø +dA	+(In +dA +(I)g Ø	+çA	+(I)g +(In Ø	+(In	+(I)g	+kA
K.B.	Ø üçün +kA +sIz +In (vasıta)	Ø üçün +In (vasıta) birle +dA +sIz	Ø +(In	Ø +(I)g +çA +nI +I +dIn +(In teg +kA	Ø +(I)g bile	Ø +nI	+(In	Ø +In (vasıta) birle +kA +gAr +dIn

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/3 Summer 2010*

	Tñla-	Ti-	*Tik-	*Tog-	*Törü-	Tut-	*Tüzül-	*Ud-
Kül Tigin	+(In)	+çA	+kA +(I)g	+(I)g +kA	Ø	Ø üçün, +(I)g, +çA +(In) +dA +In (vasita)	birle	+(I)g
K.B.	+(I)g +In (vasita) +(In) +nI	Ø +gAr +kA +I +nI +(In) +(I)g +sIz üçün +dIn	+I	Ø +In (vasita) +dIn +sIz birle +dA +kA +çA teg	Ø +dA +dIn	Ø +nI +dA +kA birle +I +(I)g +In (vasita) +(In) üçün +I +çA	Ø +kA bile	+kA +In (vasita) +sIz

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/3 Summer 2010*

	Udima-	Ur-	Yañıl-	Yany-	*Yarat-	*Yarlıka-	Yaşa-
Kül Tigin	üçün	+(In) +dA +kA +In (vasita) +(I)g	Ø +In (vasita) +kA	+nI	+(I)g +çA	(+TA kisre)	+dA Ø
K.B.	Ø birle	Ø +nI bile, +(In) +kA +In (vasita) öze +dA +(I)g	Ø +dA +(In) +(I)g	Ø	öze Ø +kA +(I)g	Ø +(I)g +I +kA	Ø +In (vasita) +(In)

	Yat-	Yorı-	Yorit-	Yügür-			
Kül Tigin	+çA +dA	+rA	(+kA tegi) +(I)g	+çA			

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/3 Summer 2010*

K.B.	Ø	Ø	Ø	Ø			
	+In	+(I)g	+(I)g	+dIn			
	(vasıta)	+çA	+nı	+nI			
	+dA	+In	bile	+kA			
	+(I)g	(vasıta)	+dA	birle			
	+sIz	+dA	+sIz,				
	teg	+kA	+(I)n				
	+nI	+sIz					
	+rA	+rA					
		birle					
		+dIn					
		teg					
		yañlıĝ					
		taparu					

Kültigin Abidesi ve Kutadgu Bilig’de ortak kullanılan 58 fiil arasında anlam birliği veya yakınlığı tespit edilmiştir. Tespit edilen bu 58 fiil üzerinde yapılan incelemede yalın hal ve fiillerin ikinci derecede gereksinim duydukları edatlar dikkate alınmadan, 34 fiilin Kültigin Abidesi ve Kutadgu Bilig’de ortak tamlayıcılar ile kullanıldıkları görölmüştür. Bu fiiller: al-, artat-, bar-, bas-, basık-, bil-, bin-, bir-, biti-, bol- eşid-, igit-, it-, kal-, keç-, kel-, kir-, kör-, küzed-, ö-, ökün-, öl-, ölü-, sakın-, sanç-, teg-, tıñla-, tog-, tut-, ur-, yarat-, yat-, yori-, yorit-‘tir.

Tört buluñdaki budunuĝ (kop) almış. (D 2)
 “eşitgil sözüĝ irte yalĝan çınıĝ (KB 5877)
 çınıĝ (özke) alĝıl kına yalĝanıĝ”

Türk budun, iliñin törüñin kim artatı [udaçı erti]? (D 22)
 “biri küç birisi osallık kılır (KB 2024)
 bu iki bile beg ilin artatur”

Kültigin Abidesi ve Kutadgu Bilig’de ortak kullanılan 7 fiilin de işlevsel olarak aynı fakat şekil olarak farklı hal ekleri ile tamlayıcı aldığı tespit edilmiştir. Bu fiiller: aĝıt-, ıt-, kelür-, kon-, sıma-, sök-, tik-‘tir.

Oza [k]elmiş süsin (Kül Tigin) aĝıtp (K 7)
 “nerek kadĝurar sen nerek bu sıĝıt (KB 1233)
 bayat hükmi keldi sıĝıtm aĝıt”

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
 and History of Turkish or Turkic
 Volume 5/3 Summer 2010*

Türk begler Türk atın itti. (D 7)
 “kadaşın*nı* ıdtım bu ögdülmişig (KB 3202)
 sözümni tegürgey ukup bilmişig”

Kültigin Abidesi ve Kutadgu Bilig'de ortak olan 3 fiilin de fiillerin ikinci derecede gereksinim duydukları edatlarla tamlayıcıların fiile bağlanması noktasında ortaklığı bulunduğu tespit edilmiştir. Bu fiiller: kılın-, olur-, tüzül-'dir.

Anda kisre inisi eşisin *teg* kılınmaduk erinç, (D 5)
 “negü *teg* kılınsa sen andağ kılın (KB 4307)
 süçig sözlese söz süçig bol tilin”

Yügür- törü- yañıl-, yaşa- fiilleri ise her iki eserde de yalnız halle öge kabul etmesi bakımından ortaklık arz ederken, diğer hal ekleri ile fiile bağlanabilmesi noktasında ortaklık tespit edilememiştir.

Öd tengri yaşar. (K 10)
 “esenin tirilgil üküş yıl yaşa (KB 1480)
 sewinçin awınçin üküş él aş”

Özi yañıldı. (D 20)
 “yorıkıñ köni tut yañılma özüñ (KB 1282)
 köñül til kiçig tut bedütme sözüğ”

Kültigin Abidesi ve Kutadgu Bilig'de ortak olan, alkın-, ar-, bul-, kazgan-, kötür-, ti-, ud-, udıma-, yarlıka-, yany-, fiillerinin aldığı tamlayıcılar bakımından ortaklığı bulunmamaktadır. Ancak bu saydığımız fiillerin, kazgan- fiili hariç, Kültigin Abidesinde fiil tamlayıcı bağlantılı birer örneğinin tespit edildiğini de belirtmeliyiz.

Kül Tigin abidesindeki fiil tamlayıcı ilişkisinde zaman isimlerinin yönelme hali ile kullanım tercihi dikkat çeker.

Ol öd*ke* kul kullug bolmış erti. (D 21), Antag öd*ke* ökünüp (D 40), Bu öd*ke* olurtum (G 1); Bitig taş[ın] biçin yıl*ka* yitinç ay yiti otuzka (kop) alkd[ım]z. (KD), Ol yıl*ka* (Tü[rğiş tapa Altun yışığ] toga) İrtiş ögüzüg keçe (D 36) ,Bir yıl*ka* biş yolu süñüşdümüz. (K 4) , Kül Tigin kony yıl*ka* yiti yigirmike uçdı. (KD), Yazınga Oğuzğaru (sü) taşıkdımız.(K 8).

Kutadgu Bilig'de ise zaman isimlerinde kullanılan hal ekleri çeşitlenmiştir.

Ol öd*ke* kul kullug bolmış erti. (D 21)
 “takı yakşı aymış biliglig бүgü (KB 779)
 buşar üd*te* begler bolur ot ağu”

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
 and History of Turkish or Turkic
 Volume 5/3 Summer 2010*

Bol- fiili, öd ismini Kültigin Abidesinde yönelme hali (+kA) ile alabilirken, Kutadgu Bilig’de bulunma hali (+dA) ile bağlanmaktadır.

Öd ismi Kültigin Abidesinde bir örnekte yalın hal ile kullanılmış, abidede geçen diğer üç kullanımda ise sadece yönelme hali (+kA) ile bol-, ökün- ve olur- fiilleri ile bağlantı kurmuştur.

‘Yıl’ ismi Kültigin Abidesinde yönelme hali (+kA) ile fiillerle bağlantı kurarken, Kutadgu Bilig’de yıl isminin yönelme hali ile kullanımı bulunmamaktadır.

Gerek Göktürkler gerekse Karahanlılar döneminde yazımda ünsüz uyumsuzluğu esastır. Bu uyumsuzluk hal ekleri için de geçerlidir. Ancak Kutadgu Bilig’de geçen birkaç örnek bilinçli veya bilinçsiz olarak kullanılan bir ünsüz uyumundan ihtiyatlı olarak söz etmemizi gerektirir. “kimiñ kırkta keçse tiriglik yılı” (KB 364), “yana yığlasa tüşte körse sakınç”(KB 6026), kiçigke bedüktin bolur yol keçiğ” (KB 1793) kırkta ve tüşte Kutadgu Bilig’in her üç nüshasında aynı yazımda iken bedüktin yazımı Mısır nüshasında bedükdin şeklindedir.

KISALTMALAR VE KAYNAKÇA

B : Batı

D :Doğu

G: Güney

K : Kuzey

KB: Kutadgu Bilig

KTG: Karahanlı Türkçesi Grameri

KBGF: Kutadgu Bilig Grameri-Fiil

M: Makaleler

OA: Orhun Abideleri

OTG: Orhun Türkçesi Grameri

OY: Orhun Yazıtları

OYSD: Orhun Yazıtlarının Söz Dizimi

TSD: Türkçenin Söz Dizimi

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/3 Summer 2010*

-
- AKSAN Doğan, Köktürkçenin Söz Varlığı Üzerine, *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten [1983]*, 1980 - 1981, s.17-21.
- ARAT Reşit Rahmeti, *Kutadgu Bilig*, Kabalcı Yayınevi, İstanbul, 2006.
- BOZKURT Fuat, *Türklerin Dili*, Cem Yayınevi, İstanbul, 1992.
- ALYILMAZ Cengiz, *Orhun Yazıtlarının Söz Dizimi*, Atatürk Üniversitesi Yayınları, Erzurum, 1994.
- ERCİLASUN Ahmet Bican, *Makaleler*, (Hazılayan: Ekrem ARIKOĞLU), Akçağ Yayınları, Ankara, 2007.
- ERCİLASUN Ahmet Bican, *Başlangıçtan Yirminci Yüzyıla Türk Dili Tarihi*, Akçağ Yayınları, Ankara, 2006.
- ERCİLASUN Ahmet Bican, *Kutadgu Bilig Grameri Fiil*, Gazi Üniversitesi Yayınları, Ankara, 1984.
- ERGİN Muharrem, *Orhun Abideleri*, Boğaziçi Yayınları, İstanbul, 1995.
- HACIEMİNOĞLU Necmettin, *Karahanlı Türkçesi Grameri*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 2008.
- KAÇALIN Mustafa S., *Kutadgu Bilig*, <http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/>
- KARAAĞAÇ Günay, *Türkçenin Söz Dizimi*, Kesit Yayınları, İstanbul, 2009.
- KARAHAN Leyla, Fiil Tamlayıcı İlişkisi Üzerine, *Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi*, Eylül 1997, C: 1997/II, S: 549, s.209-213.
- KORKMAZ Zeynep, *Gramer Terimleri Sözlüğü*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 2007.
- TEKİN Talat, *Orhon Türkçesi Grameri*, Türk Dilleri Araştırma Dizisi:9, İstanbul 2003.
- TEKİN Talat, *Orhon Yazıtları*, Yıldız Dil ve Edebiyat 1, İstanbul, 2003.
- TEKİN Talat, *Türk Dilleri Giriş*, Yıldız Dil ve Edebiyat 2, İstanbul, 2003.
- VARDAR Berke, *Açıklamalı Dilbilim Terimleri Sözlüğü*, Multilingual Yabancı Dil Yayınları, İstanbul, 2007.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/3 Summer 2010*